

ÇALIŞMA ORTAMI

İŞÇİ SAĞLIĞI
İŞ GÜVENLİĞİ
ERGONOMİ
İŞ HİJYENİ
ÇEVRE
TOPLUM ÖRGÜTÇÜLÜĞÜ
ÇOCUK EMEĞİ
KADIN
SOSYAL POLİTİKA
NÜFUS
SOSYAL HEKİMLİK

Sayı: 78 Ocak - Şubat 2005

İki Ayda Bir Çıkar

- Küçük İşyerlerinde Risk Değerlendirmesi Nasıl Yapılmalı
 - Kastamonu Yazıları: 1 - Bir Şehri Tanımak
- Orman işçilerinin Çalışma Kofullarından Kaynaklı Risk Faktörleri Üzerine Bir İnceleme
 - Reach Yönetim Önerisi
 - Kimyasal Düzenleme Önlemlerinin Yararları
- Kadınlar ve Bilgisayarlar “Kadınlar Program Yazabiliyor mu?”
- Türkiye’de Sığınmacılar ve Çalışma Yaşamına Katılımları
 - Tıp Fakültesi Öğrencileri Vakıf Eylemlerimizi Tanıyor
 - Barış... Resim... Genç Kız Evi
 - Nesin Vakfı’ndan Mektup, Aralık 2004
 - İki Dakika Düşün: Püskürtme Boya Kullanımı

İÇİNDEKİLER

* İŞÇİ SAĞLIĞI GÜVENLİĞİ

Küçük İşyerlerinde Risk Değerlendirmesi Nasıl Yapılmalı.....*Mustafa TAŞYÜREK*

* TOPLUM

Kastamonu Yazıları: 1 - Bir Şehri Tanımak*Erdoğan BOZBAY*

* İŞ SAĞLIĞI GÜVENLİĞİ

Orman işçilerinin Çalışma Koşullarından Kaynaklı Risk Faktörleri Üzerine Bir İnceleme*Erdoğan BOZBAY*

* İŞ SAĞLIĞI GÜVENLİĞİ

Reach Yönetim Önerisi Kimyasal Düzenleme Önlemlerinin Yararları.....*Neslihan GÜRBÜZ*

* YAŞAM

Kadınlar ve Bilgisayarlar Kadınlar Program Yazabiliyor mu?.....*Emre SEVİNÇ*

* TOPLUM

Türkiye'de Sığınmacılar ve Çalışma Yaşamına Katılımları*Özgün Emre SORKUN*

* VAKIF HABERLERİ

Tıp Fakültesi Öğrencileri Vakıf Eylemlerimizi Tanıyor

* VAKIF HABERLERİ

Barış... Resim... Genç Kız Evi

* VAKIF HABERLERİ

Nesin Vakfı'ndan Mektup, Aralık 2004

* BULMACA

İki Dakika Düşün: Püskürtme Boya Kullanımı

İŞ SAĞLIĞI GÜVENLİĞİ

Küçük İşyerlerinde Risk Değerlendirmesi Nasıl Yapılmalı?

Mustafa TAŞYÜREK*

(mustafatasyurek at fisek nokta org nokta tr)

10 Haziran 2003 tarih ve 4857 sayılı Resmi Gazete'de (yeni) İş Kanunu ile birlikte, Aralık 2003'den sonra, özellikle Avrupa Birliği iş sağlığı ve iş güvenliği mevzuatı da göz önüne alınarak, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nca kırktan fazla yeni yönetmelik yayınlandı. 24.07.2003 tarih 25178 sayılı R.G. yayınlanan 4947 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Teşkilat Kanunu'nun ikinci Kısım'ı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun değiştirilmiştir. Yine aynı dönemde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi Teşkilat Kanunu da değiştirilmiştir. Kısacası "iş sağlığı" sözcüğü başta olmak üzere (eski mevzuatta - tüzüklerde "işçi sağlığı" şeklinde idi) köklü değişiklikler yapılmıştır.

Örneğin İş Kanununun 77'nci maddesinde ise; "... işçileri karşı karşıya buldukları **mesleki riskler**, alınması gerekli tedbirler, yasal hak ve sorumluluklar konusunda bilgilendirmek ve gerekli iş sağlığı ve iş güvenliği eğitimini vermek " zorunluluğu getirilmiştir.

Özellikle 2004 yılından itibaren iş sağlığı ve iş güvenliği açısından işyerlerini denetleyen iş (teknik) müfettişleri, denetim sonucu, düzenledikleri "tutanaklarda yazdıkları eksiklikler listesinin başında, işyerinde risk değerlendirmesi ve eğitiminin eksik olduğu gelmektedir.

İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği'nin [Resmi Gazete: 09.12.2003 Sah , Sayı: 25311]

{ Not:1- TC. DANIŞTAY ONUNCU DAİRE Esas No:2004/1942 ' lu kararı ile İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği'nin yürütülmesinin durdurulmasına, 24.5.2004 tarihinde usulde oy çokluğu, esasta oy birliği ile karar verildi.

2- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın aynı yönetmeliği Tüzük şeklinde çıkartma çalışmalarının devam ettiği bildirilmektedir}

" **9. maddesinde**; işveren ... aşağıdaki hususları yerine getirmekle yükümlüdür:

a) işveren;

1) İşyerinde risklerden özel olarak etkilenebilecek işçi gruplarının durumunu da kapsayacak şekilde sağlık ve güvenlik yönünden **risk değerlendirmesi** yapar.

2) Risk değerlendirmesi sonucuna göre, alınması gereken koruyucu önlemlere ve kullanılması gereken koruyucu ekipmana karar verir.

b) (a) bendinin (1) ve (2) numaralı alt bentlerinde belirtilen çalışmalar ve değerlendirmelerle ilgili kayıt ve dokümanların hazırlanması ..., işyerinin büyüklüğü ve yapılan işin niteliğine göre, **Bakanlıkça belirlenen usul ve esaslara** uygun şekilde yapılır" denilmektedir.

Kimyasal Maddelerle Çalışmalarda Sağlık ve Güvenlik Önlemleri Hakkında Yönetmelik (26 Aralık 2003 tarih ve 25328 sayılı Resmi Gazete)'in tanımlarla ilgili 4. maddesinde, tehlike ve risk sözcükleri;

"**Tehlike** : Bir kimyasal maddenin yapısal özelliği nedeni ile zarar verme potansiyelidir.

Risk : Kimyasal maddenin zarar verme potansiyelinin çalışma ve/veya maruziyet koşullarında ortaya çıkması olasılığıdır." diye tanımlanmıştır.

Bu yönetmeliğin 6. maddesi, "**Risk Değerlendirmesi**" başlığını altında:

{ "İşveren, işyerinde tehlikeli kimyasal madde bulunup bulunmadığını tespit etmek ve tehlikeli kimyasal madde bulunması halinde, işçilerin sağlık ve güvenliği yönünden olumsuz etkilerini belirlemek üzere,.. uygun şekilde, **risk değerlendirmesi yapmakla yükümlüdür.**

Risk değerlendirmesi yapılarak..... belirtilen önlemler

alınmadan tehlikeli kimyasal maddelerle çalışılması yasaktır.

a) Risk değerlendirmesi, aşağıda belirtilen hususlar dikkate alınarak yapılır;

1) Kimyasal maddenin sağlık ve güvenlik yönünden tehlike ve zararları,

2) imalatçı, ithalatçı veya satıcılardan sağlanacak malzeme güvenlik bilgi formu,

3) Maruziyetin türü, düzeyi ve süresi,

4) Kimyasal maddenin miktarı, kullanma şartları ve kullanım sıklığı,

5) Bu Yönetmelik ekinde verilen mesleki maruziyet sınır değerleri ve biyolojik sınır değerleri,

6) Alınan ya da alınması gereken önleyici tedbirlerin etkisi,

7) Varsa, daha önce yapılmış olan sağlık gözetimlerinin sonuçları.

İşveren, tedarikçiden veya diğer kaynaklardan risk değerlendirmesi için gerekli olan ek bilgileri sağlar. Bu bilgiler, kullanıcılara yönelik olarak, varsa kimyasal maddelerin yürürlükteki mevzuatta yer alan özel risk değerlendirmelerini de içermelidir.

b) İşveren, ... **Risk değerlendirmesi yazılı belge haline getirilerek, istenildiğinde yetkili kişilere gösterilmek üzere işyerinde bulundurulacaktır.**

c) Risk değerlendirmesi aşağıdaki hallerde yenilenecektir;

1) Risk değerlendirmesinde belirlenen sürelerde,

2) Çalışma koşullarında önemli bir değişiklik olduğunda,

3) Ortam ölçümleri ve sağlık gözetimlerinin sonuçlarına göre gerektiğinde,

- 4) Kimyasal maddeler nedeni ile herhangi bir kaza olduğunda,
5) En az beş yılda bir defa.
d) Risk değerlendirmesi, tamir ve bakım işleri de dahil olmak üzere kimyasal maddelerle çalışılan tüm işleri kapsayacaktır.
e) Birden fazla kimyasal madde ile çalışılan işlerde, bu maddelerin her biri ve birbirleri ile etkileşimleri dikkate alınarak risk değerlendirmesi yapılacaktır.
f) Tehlikeli kimyasal maddeler içeren yeni bir faaliyete ancak risk değerlendirilmesi yapılarak belirlenen her türlü önlem alındıktan sonra başlanacaktır"}metnini içermektedir.
Yeni (4857 sayılı) İş Kanununa göre çıkarılan iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili yönetmeliklerin çoğu aynı şekilde risk değerlendirmesinden söz etmektedir.

Risk değerlendirme metodolojileri'nde birçok uluslararası standart ve yöntemden bahsedilebilir.

Örneğin:

Başlangıç Tehlike analizi -PHA

İş Güvenliği analizi - JSA (Bir önceki yazımızda bahsedilen)

Çeklist Kullanılarak Birincil Risk Analizi

Risk Değerlendirme Karar Matris Metodolojisi

Tehlike ve İşletilebilme Çalışması Metodolojisi - HAZOP

Hata Ağacı Analizi Metodolojisi- FTA

Olası Hata Türleri ve Etki Analizi Metodolojisi -FMEA/FMECA

Güvenlik Denetimi

Olay Ağacı Analizi - ETA

Neden - Sonuç Analizi

NFPA 704 Identification of the Hazards of Materials for Emergency Response

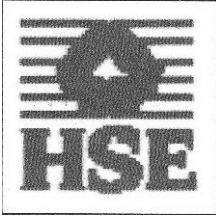
vb.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı hangi yöntem(ler)i / metodolojileri kabul etmektedir. Şimdilik bu belirsiz.

Ancak anılan yasa ve yönetmelik hükümlerinin de yerine getirilmesi gerekmektedir. Özellikle büyük kuruluşlarda bu iş belki daha kolay halledilebilir. İş sağlığı ve iş güvenliği uzmanı olmayan kuruluşlar ne yapacak ?

Aşağıda özellikle küçük işyerlerinin risk değerlendirmesinde kullanabilecekleri **(HSE Health & Safety Executive** ' tarafından hazırlanan) bir yöntemi bulacaksınız *(konuyu okumaya başlamadan önce bu yazıyı gözden geçiren, çevirilerin düzgün olmasında emeği geçenlere teşekkür ederim M. T.)*

RISK DEĞERLENDİRMESİ İÇİN 5 ADIM

Bu yazı, işverenlere ve kendi işlerinde çalışanlara işyerinde risk değerlendirmesi konusunda yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Ticaret, hizmet ve hafif sanayi sektörlerindeki firmaları - kuruluşları hedeflemektedir.

Risk değerlendirmesi nedir?

Risk değerlendirmesi, işinizde, insanlara zarar verecek olan şeylere karşı yeterli tedbir alıp almadığınızı görmeyi sağlayacak dikkatli bir kontrolden başka bir şey değildir.

Amaç, hiç kimsenin incinmemesini veya hastalanmamasını sağlamaktır. Kazalar ve kötü sağlık hem insanların yaşamını yıkabilir, hem de eğer üretimi düşürür ve makine

kaybına yol açarsa, sigorta masraflarını arttırır veya mahkemeye gitmenize neden olursa, işinizi etkileyebilir. İşyerinizdeki riski değerlendirmeniz yasal olarak gerekli kılınmıştır.

Karar vermeniz gereken önemli noktalar, bir **tehlikenin önemli olup olmadığı** ve sizin yeterli önlemleri alarak bu riski **küçültüp küçültmediğinizdir**. Riski değerlendirdiğinizde bunu kontrol etmelisiniz. Örneğin, elektrik öldürebilir, ama bir büro ortamında 'canlı' elemanlar izole edilmiş ve metal parçalar doğru bir biçimde topraklanmışsa bunun riski çok küçüktür.

İşyerinizdeki riskleri nasıl değerlendireceksiniz ?

Bu yazıdaki beş adımı uygulayın:

1. Adım : Tehlikelere bakın.
2. Adım : Kimin nasıl zarar görebileceğine karar verin.
3. Adım : Riski değerlendirin ve var olan önlemlerin yeterli olup olmadığına, daha fazla önlem almak gerekip gerekmediğine karar verin.
4. Adım : Bulduklarınızı kaydedin.
5. Adım : Değerlendirmenizi gözden geçirin.

ve gerekirse değiştirin.

Fazla karmaşık bir şekilde düşünmeyin. Ticaret, hizmet ve hafif sanayi sektörlerindeki çoğu şirkette tehlikeler az ve basittir. Bunların kontrolü zaten sağduyulu bir davranıştır, fakat gereklidir. Zaten, örneğin, tehlike yaratabilecek bir makineniz olduğunu veya birisinin takılarak düşebileceği garip bir giriş veya basamak olduğunu biliyorsunuzdur. Eğer böyleyse, bir kazayı önlemek için hangi önlemleri uyguladığınızı kontrol edin. Eğer küçük bir firmaysanız ve neyin yapılması gerektiğini anladığınızdan eminseniz, değerlendirmeyi kendiniz yapabilirsiniz (sağlık ve iş güvenliği konusunda uzman olmanız gerekmez!). Eğer daha büyük bir firmaysanız, sorumlu bir çalışandan, iş güvenliği sorumlusundan veya iş güvenliği memurundan size yardım etmesini isteyebilirsiniz. Eğer kendinize güvenemiyorsanız, uzman bir kaynaktan yardım alın. (Örneğin: Fişek Sağlık Hizmetleri ve Araştırma Enstitüsü). Ama unutmayın, bu işin doğru bir biçimde yapılması sizin sorumluluğunuz altındadır.

Tehlike ve Risk - bu yazıdaki sözcüklerin sizi sıkmasına izin vermeyin!

Tehlike, zarar verebilecek her şeydir (örneğin, kimyevi maddeler, elektrik, merdivenlerde çalışma, vs)

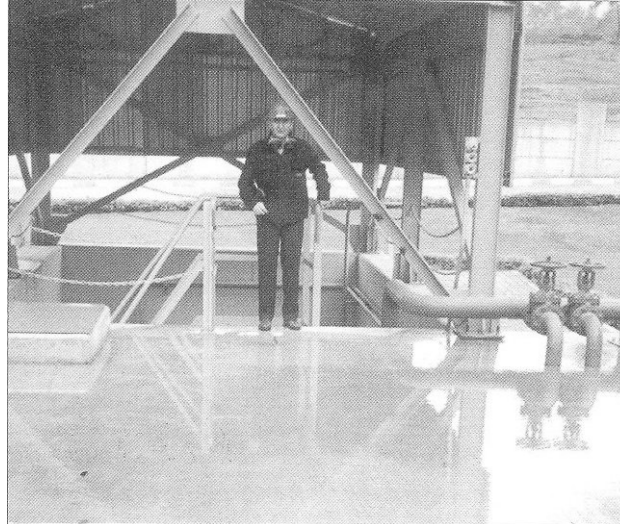
Risk, birisinin tehlikeden az ya da çok bir olasılıkla zarar görecektir.

ADIM 1

Tehlikelere bakın

Eğer değerlendirmeyi kendiniz yapıyorsanız, işyerinde dolaşın ve makul olarak neyin zarar verebileceğini saptayın. Önemsiz olanlara aldırmayın ve ciddi zarar verebilecek veya birçok insanı etkileyecek olan önemli tehlikeler üzerinde yoğunlaşın.

Çalışanlarınıza veya temsilcilerine ne düşündüklerini sorun. Çok açıkça görünemeyen şeylere dikkat etmiş olabilirler. Üreticilerin talimatları veya bilgi broşürleri de tehlikeleri fark etmenize ve riskin gereğini yapmanıza yardımcı olabilir. Aynı şekilde kaza ve hastalık kayıtları da size yardımcı olabilir.

ADIM 2

Kimin nasıl zarar göreceğine karar verin Şunları unutmayın:

- Özel olarak risk altında olan genç işçileri, stajyerleri, yeni anneleri ve hamile kadınları vs
- Sürekli işyerinde bulunmayan temizlikçi, ziyaretçi, müteahhit, tamir ve bakım işçisi vs
- Kamuyu ve işyerini sizinle paylaşmış sizin iş çalışmalarınızdan dolayı zarar görebilecek olanları

ADIM 3

Riski değerlendirin ve var olan önlemlerin yeterli olup olmadığına, daha fazla önlem almak gerekip gerekmediğine karar verin.

Her tehlikenin zarar verme olasılığını tartın. Bu, riski azaltmak için daha fazla bir şeyler yapmanız gerekip gerekmediğini belirleyecektir. Bütün önlemler alındıktan sonra bile, genellikle bazı riskler kalır. Her önemli tehlike için, geriye kalan riskin yüksek, orta veya düşük mü olduğuna karar vermeniz gerekir.

Önce, yasanın yapmanız gerektiğini söylediği her şeyi yapıp yapmadığınızı kendi kendinize sorun. Örneğin, makinelerin tehlikeli parçalarına ulaşmayı engelleyen yasal zorunluluklar vardır. Sonra, genel kabul gören sanayi standartlarının uygulanıp uygulanmadığını kendinize sorun. Ama bununla yetinmeyin, kendiniz için düşünün, çünkü yasa aynı zamanda işyerinizin güvenli olması için ne gerekliyse yapmanız gerektiğini de söylüyor. Gerçek amacınız, kendi önlemlerinizi de ekleyerek bütün riskleri azaltmaktır.

Eğer bir şey yapılması gerektiğini saptadıysanız, bir 'eylem listesi' yapın ve geri kalan yüksek risklere ve/veya çok insanı etkileyecek risklere öncelik verin. Eylemleri uygularken, kendi kendinize şu soruları sorun:

- a) Tehlikeden bütünüyle kurtulabilir miyim?
- b) Eğer kurtulamayacaksam, zarar olasılığının düşük olması için riski nasıl kontrol ederim?

Riskleri kontrol ederken aşağıdaki ilkeleri, mümkünse bu sırayla uygulayın:

- Daha az riskli olan olasılığı deneyin.
- Tehlikeye ulaşmayı engelleyin, (örneğin koruyucu koyarak)
- Tehlikeye açık olmayı engelleyen bir biçimde işi örgütleyin.
- Kişisel koruma araçları dağıtın.
- Sıhhi koşullar sağlayın, (örneğin, bulaşan kirlenmeyi temizlemek için yıkanma olanakları ve ilk yardım gibi)

Sağlık ve güvenliğin iyileştirilmesi çok masraflı olmayabilir. Örneğin, kör bir köşeye araç kazalarını engellemek için bir ayna koymak, kaygan basamaklara kaymayan malzemeler yerleştirmek, tehlike göz önüne alındığında pahalı olmayan önlemlerdir. Ve basit önlemleri almamak bir kaza gerçekleştiği takdirde sizin için çok daha pahalıya mal olabilir.

Eğer yaptığınız iş çok değişiyorsa ya da siz veya çalışanlarınız bir işyerinden bir başkasına sık sık hareket ediyorsanız ne yapmalı? Makul olarak bekleyebileceğiniz tehlikeleri tanımlayın ve bunlardan gelecek riskleri hesaplayın. Bundan sonra, eğer o işyerine gittiğinizde yeni ek tehlikeler tespit ediyorsanız işyerindeki diğer kişilerden bilgi alın ve gerekli önlemleri alın.

Ya işyerini başkalarıyla paylaşıyorsanız? Diğer işverenlere ve kendi işlerini yapanlara sizin işinizden doğacak riskleri ve aldığınız önlemleri anlatın. Ayrıca, işyerini paylaştığınız kişilerden sizin işçilerinize gelebilecek riskler üzerine de düşünün.

Eğer risklerin bir kısmını zaten hesapladıysanız ne yapmalı? Örneğin, eğer tehlikeli kimyevi maddeler kullanıyorsanız ve riskleri zaten hesaplamış ve Sağlığa Zararlı Maddelerin Kontrolü (COSHH) uyarınca önlemlerinizi almışsanız bu risklerin kontrol edildiğini kabul edebilir ve devam edebilirsiniz.

"Yasal gereklilikler ve standartlar üzerine daha fazla bilgiyi:

İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği / Tüzüğü!

Kişisel Koruyucu Donanımların İşyerlerinde Kullanılması Hakkında Yönetmelik

Kimyasal Maddelerle Çalışmalarda Sağlık ve Güvenlik Önlemleri Hakkında Yönetmelik

Sağlık ve Güvenlik İşaretleri Yönetmeliği

Patlayıcı Ortamların Tehlikelerinden Çalışanların Korunması Hakkında Yönetmelik

Kanserojen ve Mutajen Maddelerle Çalışmalarda Sağlık ve Güvenlik Önlemleri Hakkında Yönetmelik, Gürültü Yönetmeliği

vb. diğer yönetmelikleri (<http://www.calisma.gov.tr>) internet adresinden bulabilirsiniz."

ADIM 4

Bulduklarınızı kaydedin

Eğer beşten az çalışmanız varsa, herhangi bir şey yazmanıza gerek yoktur, ama ne yaptığınızı yazılı olarak kaydetmek yine de yararlı olacaktır. Fakat beş kişiden fazla çalıştırıyorsanız, hesaplamalarınızın önemli bulgularını kaydetmek zorundasınız. Bu, önemli tehlikeleri ve sonuçlarınızı yazmak anlamına gelir. Elektrik tesisatı örnek olabilir: 'İzolasyon ve topraklama kontrol edildi ve iyi durumda bulundu' veya 'Kaynaktan dolayı duman var: Bölgesel havalandırma sağlandı ve düzenli olarak kontrol ediliyor' gibi.

Bulgularınızı çalışanlarınıza da söylemelisiniz.

Uygun ve yeterli - mükemmel değil!

Risk hesaplamaları uygun ve yeterli olmalıdır. Şunları gösterebilmeniz gerekir:

- Uygun bir kontrol yapılmıştır.
- Kimin etkilenebileceğini sordunuz.
- Ne kadar insanın etkileneceğini göz önüne alarak bütün bariz önemli tehlikeleri ele aldınız.
- Önlemler makul ve geriye kalan risk düşük.

Gelecekte yeniden kullanmak veya danışmak için yazılı kayıtlarınızı saklayın; bir müfettiş hangi önlemleri aldığınızı sorarsa veya hakkınızda bir kamu davası açılırsa bu kayıtlar size yardımcı olabilir. Ayrıca, belirli tehlikeleri ve önlemlerini göz altında tutmanız gerektiğini hatırlatır. Ve yasanın gerektirdikleri yaptığınızı gösterebilmenizi sağlar. Bu rehberin sonunda başvurmayı yararlı bulabileceğiniz bir örnek verilmiştir, ama isterseniz kendi formunuzu kendiniz hazırlayabilirsiniz.

İşleri daha kolaylaştırmak için, el kitapları, sağlık ve güvenlik politikası belgesindeki düzenlemeler, şirket kuralları, imalatçı talimatları, sağlık ve güvenlik prosedürleri ve genel yangın düzenlemeleri gibi başka belgelere danışabilirsiniz. Tehlikelerin ve önlemlerin listeleri bu belgelerde zaten verilmiş olabilir. Bunların hepsini tekrarlamamız gerekmez ve bütün belgeleri birleştirmek ya da hepsini ayrı saklamak size kalmıştır.

ADIM 5

Hesaplamalarınızı gözden geçirin ve gerekirse değiştirin

Er veya geç işyerinize yeni tehlikelere yol açabilecek yeni makineler, ham maddeler ve yeni düzenlemeler getireceksiniz. Önemli bir değişiklik olursa, yeni tehlikeyi hesaba katmak için onu da hesaplamaya ekleyin. Her küçük ve basit değişiklikte ya da her yeni işte hesaplamayı değiştirmeyin, fakat yeni bir düzenleme kendi özel tehlikelerini getiriyorsa onları değerlendirmeli ve riski azaltmak için ne gerekiyorsa onu yapmalısınız. Her durumda, hesaplamayı zaman zaman gözden geçirmeniz ve önlemlerinizin hala etkili bir biçimde çalıştığını saptamak olumlu bir tutumdur.

ADIM 1	ADIM 2	ADIM 3
Tehlikeler	Kim Zarar Görebilir?	Riski kontrol etmek için daha fazlası yapılmalı mı?
<p>Sadece işyerinizdeki koşullardan dolayı belirgin bir zarar oluşturacak tehlikelere bakın. Aşağıdaki örnekleri rehber olarak kullanın:</p> <ul style="list-style-type: none">• Düşme/kayma tehlikeleri (örneğin kötü bakımlı düzeyler veya merdivenler)• Yangın (örneğin parlayıcı maddeler)• Kimyasal maddeler (örneğin pil asidi)• Makineleri hareket eden parçaları (örneğin bıçaklar)• Yüksekte çalışma (örneğin asma katta çalışma)• Malzeme fıskırtma (örneğin plastik kalıptan)• Basınç sistemleri (örneğin buhar kazanları)• Araçlar (örneğin forklift araçları)• Elektrik (örneğin kötü kablolar)• Toz (örneğin zımparalama'dan)• Duman (örneğin kaynak)• Elle yapılan işler Gürültü• Kötü aydınlatma• Düşük sıcaklık	<p>Bireyleri isimleri ile listelemenin gereği yok - sadece benzer işi yapan grupları veya bu işten etkilenecekleri düşünün. Örneğin,</p> <ul style="list-style-type: none">• Büro-ofis görevlileri• Bakım-onarım personeli• Müteahhitler• İşyerinizi paylaşan insanlar• Operatörler• Temizlikçiler• Kamu <p>Şunlara özellikle dikkat edin:</p> <ul style="list-style-type: none">• Özürlü personel• Ziyaretçiler• Deneysiz personel• Tek başına çalışan işçiler <p>Bunlar sorunlara daha açık olabilirler.</p>	<p>Listedeki tehlikeler için alınmış olan önlemler:</p> <ul style="list-style-type: none">• Yasal gereksinmelerin standartlarına uyuyor mu?• Onaylanmış sanayi standartlarına uyuyor mu?• doğru pratiği temsil ediyor mu?• Makul olarak pratik bir biçimde riski azaltıyor mu? <p>Şunları sağladınız mı:</p> <ul style="list-style-type: none">• Yeterli bilgi, talimat veya eğitim?• Yeterli sistemler veya prosedürler? <p>Eğer bunlar tamamsa, riskler yeterli bir biçimde kontrol ediliyor demektir, fakat aldığınız önlemleri belirtmelisiniz. (Prosedürlere, şirket kurallarına vs. gönderme yapabilirsiniz)</p> <p>Riskin yeterli biçimde kontrol edilmediği yerlerde daha ne yapmanız gerektiğini belirtin (eylem listesi)</p>

ADIM 5

Gözden geçirme ve düzeltme

Hesaplamanın gözden geçirilmesi için bir tarih saptayın (karşı - izleyen sayfaya bakın) Gözden geçirmede her tehlike için alınan önlemlerin hala riski kontrol edip etmediğine bakın. Etmiyorsa, yapılması gerekeni belirtin. Gerekirse risk değerlendirmeniz için yeni bir sayfa doldurun, işyerinizde değişiklik yaptığınızda, örneğin yeni • Makineler • Maddeler • Prosedürler getirdiğinizde, bunlar yeni önemli tehlikeler de getirebilirler. Bunlara bakın ve beş adımı tekrarlayın.

RİSK DEĞERLENDİRMESİ	DEĞERLENDİRMEYİ GERÇEKLEŞTİREN (tarih)	DEĞERLENDİRMENİN GÖZDEN GEÇİRİLMESİ
Şirket / Kuruluş ismi:..... Posta-kodu: İmza..... Tarih.....	Tarih
ADIM 1	ADIM 2	ADIM 3
Önemli tehlikelerin listesini buraya yazın :	Tanımladığınız önemli tehlikelerden oluşan riskten etkilenecek insan gruplarını buraya yazın:	Var olan kontrolleri ya da bu bilginin nereden bulunabileceğini yazın. Yeterli bir biçimde kontrol edilmemiş olan riskleri ve ne yapılması gerektiğini yazın:

Referans :

Harms - Ringdahl, Lars., Safety Analysis, Principles and Practice in Occupational Safety, Sec.Ed., Taylor&Francis, London and New York, 2001

Fikirkoca, Meryem., Bütünsel Risk yönetimi., KALDER, Ankara, Mart 2003

Kimyasal Maddelerle Çalışmalarda Sağlık ve Güvenlik Önlemleri Hakkında Yönetmelik . Resmi Gazete; Tarih:26 Aralık 2003 , Sayı: 25328

Gürültü Yönetmeliği, Resmi Gazete: tarih;23.12.2003, Sayı:25325

Successful Health & Safety Management - Başarılı Sağlık ve Güvenlik Yönetimi HSG65 ,ISBN 0 7176 1276 7 1997 , HSE Books, PO Box 1999, Sudbury, Suffolk CO10 2WA

HSE'nin web sayfası: <http://www.open.gov.uk/hse/hsehome.htm>

* Kim.Müh.;

İş Sağlığı ve İşletme Yönetimi Bilim Uzmanı;

Çalışma Bakanlığı Eski İş Güvenliği Müfettişi;(1978-1985)

Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Gönüllüsü

TOPLUM

Kastamonu Yazıları - 1

Bir Şehri Tanımak

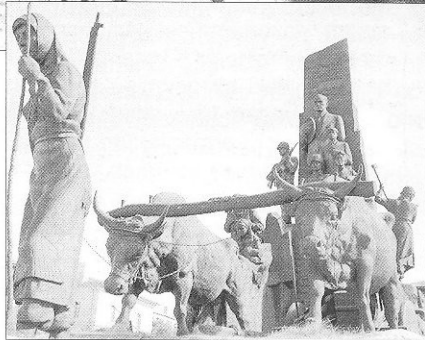
Erdoğan BOZBAY*

İlk kez yolunuzun düştüğü bir terminalin tam orta yerinde-İ sizin. Bir elinizde valiz, diğerinde yalnızlık. Şaşkınsınız. İşte o an içinize, önüne geçilmez bir yabancılik duygusu -belki de korkusu- çöreklenir. Miskin bir ürkeklik siner üstünüze. Herkes size bakmakta, herkes sizi izlemektedir. Ne zaman ki bir misafirhaneye, otele, ya da konuk olunacak eve eşyalar bırakılır, yabancılik duygusu anında merak duygusuyla yer değiştirir. Gerçi ilk günlerde bütün mevsimler kol kola, hatta iç içe girmiştir sanki. Böyle günlerde hava, toz duman rolü üstlenmeye bayılır. Kara kara bulutlar sizin üzerinize ağ(l)ar, yağmur sadece sizin üstünüze yağar, güneş en çok sizi yakar, rüzgar en acımasız gücünü sizde sınar gibidir. Karanlık daha bir zifiri, gökyüzü daha bir iç bayıcıdır. Zamanın bile ayarı bozulmuştur. Günler yirmi dört saatten fazla yaşanmaya başlanmış, aylar otuz günü, mevsimler üç ayı çoktan unutmuştur.

Bir de ilk günlerde her şey yabancı, her şey üstüne üstüne gelir insanın. Sokaklar farklı, meydanlar farklı, pazaryerleri, dükkanlar, vitrinler, evler, evlerdeki kapılar, kapılardaki tokmaklar bile dikkat çekecek denli farklıdır. Şehir sizi yabancılar, siz şehirden korkar, sebepsiz ürküntüler, tarifsiz tedirginlikler yaşarsınız. Her gördüğünüz yüz, her duyduğunuz isim, her tanıştığınız insan apayrı bir dünyadır. Şiveler, tepkiler, sevinçler, gülüşler, her şey ama her şey ilginçtir. Sanki ağaçların yeşili, yaprakların dokusu ilk kez görülür, çiçeklerin kokusu ilk kez duyulur gibidir.

İster istemez bir süre, o güne değin yaşadığınız kentle, alışmak zorunda olduğunuz yeni kent arasında bocalayıp kalırsınız. Sıkılır, daralır, boğulursunuz. Ama ne zaman ki tüm cesaretinizi merak güdüsüyle harmanlar, yeni şehrin sokaklarında, ufak ufak tanışma turlarına çıkarsınız; caddelerin, sokakların adlarıyla, anıtsal yapıların ayrıntılarıyla tanışır, bugünde geçmişi yaşar, öykülerine yolculuk yaparsınız. İşte o zaman, kentin sıcaklığını hissetmeye, nabız atışlarını duymaya, canlılığını yaşamaya, onunla bütünleşmeye başladınız demektir.

Ekmeğin, pidenin, pastırmanın, kuru kahvenin, çekme helvanın, yöresel dokumaların en iyisinin nereden alınacağını, etli ekmeğin, bandumanın, tiritin, mantının en güzelinin nerede yeneceğini bildiğinizde, görülecek tarihi ve kültürel değerlerin, ayakta durabilmek için inatla zamana karşı direnen ve onarılmayı bekleyen nice zenginliklerin ne yöne düştüğünü, en kestirme hangi yoldan gidileceğini hiç kimselere sormadan bulduğunuzda, varacağınız yere kadar da sayısız insanla dostça selamlaşıp hal hatır sorduğunuzda, kış mevsiminde acemice çay boyunca yürürken, ilgazlardan gelen ayazı yediğiniz gece, sabahına kadar otuz dokuz buçuk derece ateşle yandığınızda, ormanlarında, derelerinde, piknik yapılacak yerleri ezberlediğinizde, artık o şehrin ayrılmaz bir parçası olduğunuza hiç şüphe yoktur. Eh, böyle olunca da haliyle şehir sizi kabullenmiş, tüm çıplaklığı, tüm saflığıyla gizlerini ele vermiş, size yüreğini açmış, dostluğunu sunmuştur. Gerçi ilk günlerde yaşanan sıkıştırılmışlık duygusu, kısıklı uzunlu tatillerde zaman zaman yakanızı bir türlü bırakmaz.

Bayramları, yıllık izinleri ipe çekersiniz. Gelmeyecek diye düşündüğünüz günler er geç gelir gelmesine ya, bu sefer de otobüste geçen her saniyeyi, her dakikayı saymaya başlarsınız. Yolculuk bittiğinde kendinizi aşağıya nasıl atacağınızı bilemezsiniz. Bu kez de yeni bir kabusla yüzleşirsiniz. Garajla ev arası uzadıkça uzar. Sanki, evin yeri sizden habersiz çok uzaklara taşınmıştır. Ne zaman ki evin zilini çaldığınızda sevdiğinizden biri kapıyı açar, işte o an dünyalar sizin olur. Çok uzun sürmez mutluluğunuz ne yazık ki. Kavuşma coşkusunu doyaya yasayamadan, ayrılışın hüznü çöreklenir yüreğinize. Derken, yolculuklar tavsar, rutine dönüşür. Son göz ağrısı kentte edindiğiniz arkadaşlar, dostlar, sokaklar, caddeler, evler, yaşanmışlıklar da yolunuzu gözlemeye başlamıştır. Orada da özleyenlerin, özlenenlerin varlığı, dönüşünüzü daha bir çekici hale dönüştürmektedir. Bundan sonraki yolculuklar iki şehrin terminali, daha doğrusu otobüslerin iki kapısı arasında sıkışmıştır adeta. Binişler ve inişler. Gidişler dönüşler, özlemler, kavuşmalar, ayrılıklar, kavuşmalar, tekrar ayrılıklar, nemli gözler... Dizelerdeki duydu yoğunluğunu aratmayacak

sahnelerle bezenmiş, hüzün, coşku karışımı anlar, anılar...

Diyelim ki; gün geldi, her hangi bir nedenle yaşadığınız şehirden ayrıldınız. Kaldığınız sürece, zaman zaman çok sıkıldığınız, bunaldığınız, ayrılış gününü dört gözle beklediğiniz o kenti, aradan geçen onca zamana rağmen bir türlü unutamıyorsanız, her fırsatta, "*Şimdi saat kulesinde günbatımına karşı, ince belli bardaktan demli bir çay içmek vardı*" diye iç geçiriyorsanız, çalmakta olan kulenin çanı size, Sultan Hanımın düşük yapmasına neden olduğu için İstanbul'dan buralara sürüldüğünü anımsatıyorsa, şurası **Nasrullah Camii**, şurası **Kambur Köprü**, hemen yanında **Hükümet Konağı**, **Rıfat Ilgaz Kültür Merkezi**, **Cumhuriyet Anıtı**, şu çay boyundaki şirin bina, şapkayla tanışmamızın sessiz tanığı **Arkeoloji Müzesi**, karşıda görünen özgün minareli **İsmailbey Camii**, yanındaki de **Deve Hanı** diye düşünüyorsunuz, her hamur işi yediğinizde etli ekmeği, her tatlıda çekme helvayı, her kahve yudumlayışta Dibek kahvecisini, gördüğünüz her sarımsakta Taşköprü'yü hatırlıyorsanız, hiç şüpheleniz olmasın, siz çoktan Kastamonulu olmuş, beyninizi, yüreğinizi oralarda bırakmışsınız.

* Jeomorfolog

Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi

İŞ SAĞLIĞI GÜVENLİĞİ

Orman İşçilerinin Çalışma Koşullarından Kaynaklı Risk Faktörleri Üzerine Bir İnceleme

Şenay GÖKBAYRAK*

senay.gokbayrak at fisek nokta org nokta tr

Dünyamızın önemli doğal kaynaklarından biri olan ormanlar, sahip oldukları özelliklerden dolayı, birçok etkinlik alanını bir başka deyişle çalışma biçimini içinde barındırmaktadır. Bu alandaki çalışmalar, genel olarak, orman yetiştirme, kesme-tomruklama, orman ürünlerinin taşınması, depolanması, orman ürünü hasat çalışmaları, pazarlama ve satış, orman koruma başlıkları altında toplanmaktadır. Ormanlardan yararlanma insanlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahip bulunmaktadır. Önceleri geçimlik yaşam faaliyetleri- yiyecek, yakacak ve yapı malzemeleri- için ormanlardan yararlanma ağırlıklı bir unsur olarak karşımıza çıkarken, sanayileşme ile birlikte yaşanan değişim çerçevesinde ticari amaçlar için ormanlardan yararlanma oranının hızlı bir biçimde artması, dünyadaki orman rezervlerinin önemli ölçüde azalmasına neden olmuştur.

Dünyadaki orman rezervlerinin azalmasında ticari amaçlar ile ormanlardan yararlanmanın yanı sıra, doğal afetler ya da insan eliyle çıkarılan yangınlar da etkili olmaktadır. Bu azalmanın önüne geçebilmek amacıyla, gelişmiş ülkeler, ormanların büyüme oranının altında kalan bir oranda ormanlardan yararlanma ilkesini benimsemişlerdir. Ancak benzer bir ilke, gelişmekte olan ülkeler için söz konusu değildir.¹ Ormanlar, ülke ekonomileri açısından önemli bir doğal kaynak niteliğindedir. Ekonomik açıdan en önemli orman ürünü olan odun ve oduna dayalı sanayi ürünlerinin üretiminde gelişmiş ülkeler, her ne kadar orman rezervleri gelişmekte olan ülkelere göre az da olsa, daha fazla bir üretim payına sahip bulunmaktadır. Gelişmekte olan ülkelere göre ise, odun ürünleri ağırlıklı olarak yakacak madde olarak kullanılmaktadır. Bu durum, 1991 yılı itibariyle dünya orman ürünlerinin toplam değerinin 96.000 milyon Amerikan doları olurken, ormana dayalı yan sanayi ürünlerinin değerinin 322.000 milyon Amerikan doları olduğu göz önüne alındığında, gelişmekte olan ülkeler açısından çok ciddi bir endüstri ve ekonomik kaybın olduğunu göstermektedir. Ormanları, sadece bir ülkenin ekonomisine yaptığı katkılar ile değerlendirme olanağımız bulunmamaktadır. Ormanların, canlı yaşamı için doğal bir ortam sunması, iklim ve su rejimleri için dengeleyici konumda olması, oksijen kaynağı sunması, erozyon, sel ve çığ tehlikelerini azaltması gibi ekonomik terimler içinde ifade edilemeyecek yaşadığımız çevre için sayısız yararı bulunmaktadır. Bir ülkenin bugünü ve geleceği için hayati bir yere sahip olan ormanlarının öneminden hareketle bu çalışmamızda, ormancılık işkolunda çalışanların iş sağlığı ve güvenliği açısından ne tür risklerle karşı karşıya olduklarını ve bu riskleri önleme ve/veya minimize etme doğrultusunda ne tür politika ve eylem programları oluşturulması gerektiğini, sektördeki istihdam yapısı ve çalışma koşulları çerçevesinde analiz etmeye çalışacağız.

I. Çalışma Yaşamının Genel Özellikleri Açısından Ormancılık İşkolu ve Ortaya Çıkan Riskler:

Ormancılık işkolunun çalışma yaşamı açısından gösterdiği önemli bir özellik, ücretli istihdama ilişkin tam ve doğru bilgiye ulaşmanın çok güç olmasıdır. Bu sektörde çalışanların büyük bölümünün kendi hesabına çalışan statüsünde olması, işin mevsimlik niteliği, ülkemizde de olduğu gibi ormancılık faaliyetlerinin tarım sektörü içinde değerlendirilmesi ve özellikle de gelişmekte olan ülkelerde sektörde çalışmanın ücretli iş statüsünün ötesinde geçimlik faaliyet için olması, bu sektörde çalışan kişi sayısının tam olarak değerlendirilememesinin temel nedenleridir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın Ocak 2004 verilerine göre, 2004 yılında Türkiye'de tarım, ormancılık, avcılık ve balıkçılık işkolunda çalışan işçi sayısı toplamı 114.736 kişidir. Sektördeki toplam işyeri sayısı ise, 4.969'dur. Sektörde işletmelerin yaklaşık %88'i, iş sağlığı ve güvenliği açısından risk yüzdesi yüksek olan, 50'den az işçi çalıştıran işyerlerinden oluşmaktadır. İşletmelerin 1.463'ü kamu, 3.506'sı özel sektörde yer almaktadır. Küçük işletmeler ağırlıklı olarak özel sektörde yer alırken, büyük işletmelerin genel olarak kamu sektöründe toplandığı görülmektedir. Ocak 2004 itibariyle, tarım, ormancılık, avcılık ve balıkçılık işkolunda, 121.046 işçi sendika üyesidir. Bu rakama göre, sektörde sendikalaşma oranı %105'dir. Ancak Çalışma Bakanlığı'nın, Çalışma Hayatı istatistikleri kapsamında sunduğu sendikalı işçi sayısına ilişkin veriler gerçekte olduğundan çok daha fazla bildirilmesi nedeniyle ihtiyatla kullanılması gereken verilerdir. Türkiye'de sendikalaşma oranı bu verilerden çok daha düşük düzeyde seyretmektedir. Sendikalaşma oranını göstermesi açısından, toplu iş sözleşmelerinin kapsadığı işçi sayısı literatürde daha çok kabul edilen bir göstergedir. Yine Çalışma Bakanlığı verilerine göre, Haziran 2004 itibariyle, tarım, ormancılık, avcılık ve balıkçılık işkolunda bağitlanan toplu iş sözleşmelerinin kapsadığı toplam işçi sayısı 52.297'dir. Bu rakam için, gerçekte sendika üyesi olmamakla birlikte, sendikaya dayanışma aidatı ödeyerek, toplu iş sözleşmesinden yararlanan kişiler de bulunmaktadır. Kamu sektörü içinde yer alan işletmelerde sendikalı işçi sayısı daha yüksektir. Ancak, kamu sektörünün uygulanan ekonomik politikalar sonucu giderek küçülmesi ve bu sektörde artan alt-işveren(taşeron) uygulamaları, kamu sektöründe de sendikalaşma önünde bulunan önemli engellerdir. Sendikalı işçi sayıları, cinsiyete göre de farklılık göstermektedir. Sektördeki, sendikalı işçilerin 101.307'si erkeklerden, 19.739'u kadınlardan oluşmaktadır. Kamu sektöründe çalışan kadınlar arasında sendikalaşma oranı daha yüksektir. Kamu sektöründe olan sendikalı kadın sayısı 15.425, özel sektörde bulunan sendikalı kadın sayısı, 4.514'dür. Sektörün doğası gereği erkek egemen bir sektör olmasına karşın, özellikle kadın ve çocukların geçimlik istihdam olarak adlandırılan yakacak toplama işlerinde ücretsiz aile işçiliği çerçevesinde çalıştığı da bir gerçektir. Sektörde örgütlenme düzeyinin düşüklüğü beraberinde ciddi riskleri de beraberinde getirmektedir.

Sektörde çalışma mevsiminin ortalama 4-5 ay olması, ücret belirleme sisteminin genel de parça başı, ülkemizde ise birim fiyat üzerinden oluşması, işçi aracılığı tarafından oluşturulan gruplar içinde çalışanların, ücretlerinin belli bir bölümünü bu araçlara vermesi, çalışma yaşamı açısından ciddi sıkıntılar oluşturmaktadır. Sektörün sergilediği özelliklerden dolayı, sektöre yönelik denetim faaliyetlerinin gerçekleşmesinde yaşanan güçlükler, söz konusu risk faktörlerini arttırırken, bunların süreklilik kazanmasında da etkili olmaktadır.

Yukarıda sıraladığımız istatistikler sadece kayıt-ıçi sektörde yer alan işletmelerdeki istihdam sayısına ilişkin verileridir. Ülkemizdeki kayıt-dışı sektörün büyüklüğü göz önüne alındığında, sektördeki işçi sayısının çok daha yüksek olduğu tahmin edilmektedir. Ormancılık sektöründe çalışan işçileri, istihdam biçimlerine göre, tam zamanlı ve mevsimlik işçi- geçici işçi olmak üzere iki ana kategori altında toplamak olanaklıdır. Bu sınıflandırma altında, 2000 yılı itibariyle, ormancılık işkolunda 2500 daimi işçi ve 73.000 geçici nitelikli mevsimlik işçi çalışmaktadır.⁴ Sektörde, istihdam biçimi açısından farklılaşma, taşeron işçi, geçici ve mevsimlik işçi, başta iş sağlığı ve güvenliği olmak üzere, diğer tüm sosyal haklara erişim açısından ciddi bir risk faktörü durumundadır. Özellikle geçici nitelikli ve taşeron işçilerin iş değiştirme- hızının yüksek olması, hem sektörde iş güvencesi hem de işçilerin nitelik ve deneyim kazanması açısından ciddi bir risk faktörü konumundadır.

Orman işçileri uzun yıllar, İş Kanununun kapsamı dışında kalmışlardır. Bu durum, Temmuz 2003 yürürlüğe giren 4857sayılı İş Yasa ile değiştirilerek, elliden fazla işçi çalıştıran işyerlerindeki orman işçileri yasa kapsamı altına alınarak elliden az işçi çalıştıran orman işletmeleri yasanın kapsamı dışında bırakılmıştır. Ancak söz konusu düzenleme, sektördeki küçük işletmelerin yaygınlığı göz önüne alındığında, çalışma hakları açısından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilecek nitelikte değildir. Sosyal güvence açısından ise çalışanların durumu, istihdam statülerine göre, farklılaşmaktadır. Bir işverene bağlı olarak ücretli çalışanlar, SSK kapsamında değerlendirilirken, bağımsız çalışanların sosyal güvencesi, 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanların Sosyal Güvence Yasası Kapsamında Bağ-Kur tarafından sağlanmaktadır. Bu parçalı yapı, aynı risk altında olan kişilere farklı güvence düzeyleri sunulması gibi hakkaniyet açısından olumsuz bir tabloyu ortaya çıkarmaktadır. Özel olarak ormancılık sektöründe, genel olarak tarım sektöründe çalışanların sosyal güvenliği tam olarak sağlanamamakta, yapılan düzenlemeler bir bütünlükten çok farklılaşmayı beraberinde getirmektedir. Bu sonucun ortaya çıkmasının temel nedeni ise, sektörde çalışmanın mevsimlik niteliğinin ağır basması, istihdam statülerinin birbirine geçişken oluşu nedeniyle, sigortanın kuruluş ve yönetimini engelleyen birçok sorunun olmasıdır. Ormancılık işkolunda, kamu istihdamı içinde yer alan orman işçileri, özel sektör istihdamı içinde yer alanlara oranla görece bir güvenceye sahip olsalar da, sektörün doğasında bulunan birtakım dezavantajlı unsurları bu kişilerde taşımaktadır. Genel olarak sendikalaşmanın düşük olması, ücretlerin düşüklüğü, istihdam sürelerinin kısa olması temel olumsuzluklar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sektörde işsizlik sürelerinin uzun sürmesi, çeşitli stress faktörlerine bağlı olarak sonraki istihdam süreleri üzerinde de çalışanların, fiziksel ve ruhsal sağlığı açısından olumsuz sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir^ istihdamın mevsimlik niteliği, prim ödeme gün sayısının az olmasına dolayısıyla SSK kapsamında prim ödeme gün sayısına bağlı olarak değişen çeşitli yardımlardan yararlanamamaya neden olmaktadır.

Sektörde genel olarak çalışma yaşamına ilişkin bu olumsuz tablo, başta iş sağlığı ve güvenliği olmak üzere çalışanlar açısından risk potansiyelini yükselten bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

II. Ormancılık Sektöründe İş Sağlığı ve Güvenliği:

Genel olarak sektördeki ciddi yaralanma ve ölümlerle sonuçlanan iş kazaları değerlendirildiğinde, bu kazaların özellikle ağaç kesim ve toplama işlerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Özellikle Akdeniz ülkelerinde yangın da önemli bir kaza faktörü olarak karşımıza çıkarken, ormanlara ulaşımında yaşanan kazalar da sektörde ortaya çıkan iş kazalarında önemli bir yer oluşturmaktadır. Vücutta kazaya en fazla maruz kalan bölgeler; bacak, ayak, sırt ve eller olmaktadır. Kesik, yara, kırık ve berelenmeler ise en yoğun görülen kaza sonuçlarıdır. Sadece işin doğası ve teknolojisi değil, yukarıda sıraladığımız istihdam özellikleri de risk yaratan faktörlerdir. Yapılan çalışmalar; geçici ve taşeron işçilerin, tam zamanlı ve güvenceli istihdam biçimlerinde yer alan işçilere göre daha yüksek oranda kazaya maruz kaldığını göstermektedir.⁶ Sektörde çalışmanın kendine özgü doğasından kaynaklanan riskleri şu şekilde sınıflandırarak ince-
2003 yılı Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK) istatistik Yıllığı verilerine göre, 2003 yılında ormancılık ve

tomrukçuluk faaliyetlerinde, toplam 107 iş kazası meydana gelmiştir. Kadınlarda iş kazası sayısı 3, erkeklerde 104'dür. Bu iş kazalarından 1 tanesi sürekli iş göremezlik ile sonuçlanmıştır. İş kazası sonucu ölümlerin sayısı ise 4'dür. Hem sürekli iş göremezlik hem de ölümler sonuçlanan kazalar, erkek işçilerde meydana gelmiştir, iş kazaları sonucu sektörde oluşan toplam geçici iş göremezlik 4.366 gündür.

RİSK FAKTÖRLERİ	KARŞILAŞILAN ÖNCELİKLİ RİSKLER
1. FİZİKSEL RİSK FAKTÖRLERİ⁷ a. İklim Koşullarından Kaynaklı Risk Faktörleri	- Aşırı sıcak ve soğuk havada çalışmanın vücut üzerinde yarattığı çeşitli olumsuz etkiler - Hava koşullara bağlı mahsur kalma sonucu yaralanma ve ölümler
b. Gürültü ve Titreşimden Kaynaklı Risk Faktörleri	- Duyu bozuklukları, beyaz parmak hastalığı-Raynoud ⁸ -, kol kaslarında güç kaybı, eklem zedelenmeleri, dolaşım bozuklukları
c. Tozlar	- Tozlara yoğun bir biçimde sunuk kalma sonucu oluşan çeşitli üst solunum ve akciğer rahatsızlıkları
d. Ağır Yük Kaldırmadan Kaynaklı Riskler ⁹	- Kas zedelenmeleri, sırt ve omuz ağrıları
II. KİMYASAL RİSK FAKTÖRLERİ¹⁰ a. Taşınabilir makinelerin yakıt ve yağları	- Benzen, toluen, hidrokarbon gibi kimyasallara sunuk kalma sonucu çeşitli zehirlenmeler, cilt sorunları, aşırı sinirlilik, yangın riski
b. Böcek ve çeşitli zararlılar ile mücadele ilaçları	- - Özellikle bu maddeleri kullanan kadınlar ve çevrede bulunan çocuklar için zehirlenme riskleri
III. BİYOLOJİK RİSK FAKTÖRLERİ¹¹	- Hayvan ve bitkilerden geçen çeşitli enfeksiyon ve hastalıklar, zehirli böcek ve arı sokmaları, hayvan saldırılarına maruz kalma, çeşitli bitki ve polenlerden kaynaklı alerjiler
IV. PSİKO-SOSYAL RİSK FAKTÖRLERİ	- Düşük statü ve güvencesiz iş ortamından ve sosyal ortamdaki izole olmuş kamplarda çalışma ve monotunluktan kaynaklı stres ve stresse bağlı rahatsızlıklar - Kamplarda kötü barınma koşulları altında sağlıklı yaşama, yetersiz beslenme ve temiz su olmamasından kaynaklı çeşitli sağlık sorunları

Erkeklerde bu sayı, 4.366 gün; kadınlarda ise 523 gündür.¹² Sektörde hiç meslek hastalığı bulgusuna rastlanmamış olması, meslek hastalıklarının olmadığını değil, aranmadığını göstermektedir. Bu, orman işçilerinin iş kazası ve meslek hastalıklarına karşı korunmasında savunma gücümüzü kıran bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Artvin'de orman işçilerinin sağlık, sosyal ve eğitim sorunları üzerine yapılan bir araştırmada, orman işçilerinin çok çeşitli sağlık sorunları olduğu, bunların ileri yaşlarda çok daha arttığı, ayrıca ciddi eğitim sorunlarının varlığı belirlenmiştir. Bu işçilerde, dolaşım hastalıkları, ağrı-sızı veren hastalıklar, dahili hastalıklar, diş çürüklüğü, kırılma ve yaralanmaların en sık karşılaşılan hastalıklar olduğu gözlenmiştir.¹³ SSK İstatistik Yıllığı'nda yer alan rakamlar, sadece kayıt-ıçer sektörde yer alan işletmelerde iş kazası ve meslek hastalıklarını göstermektedir. Buna karşın sektörde yer alan kayıt-dışı istihdamın büyüklüğü göz önüne alındığında, iş kazası ve meslek hastalıkları sayısının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tüm bu risklerin ortaya çıkması halinde, işin yerleşim merkezlerinden uzak yerlerde konumlanmasından dolayı, sağlık hizmetlerine ulaşmada yaşanan güçlükler, ilk ve acil yardımın yapılmasını zorlaştırmakta, buna bağlı olarak ölüm ve sakat kalma riski yükselmektedir. İşçinin sosyal güvenceye sahip olmadığı durumda ise, söz konusu kişi ve aile üyeleri için çok daha büyük riskler ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, riskin ortaya çıkmasını önlemek, tazmin etmekten çok daha akılcı bir yaklaşım olmaktadır.

III. Riskleri Ortadan Kaldırma ve/veya Minimize Etmeye Yönelik Önlemler:

Ormanlarda çalışmanın kendine özgü doğası, bu alanlarda işçi sağlığı ve güvenliği açısından yerel düzeydeki koşullara uygun özgül örgütlenmeleri gerekli kılmaktadır. Bu örgütlenmeler farklı disiplin alanlarından gelen uzmanların oluşturduğu, sürekli risk analizleri ve buna uygun eylem programlarının yapıldığı, tehlikelerin kaynağında belirlenerek, önlenmeye çalışıldığı ve bu konularda sürekli olarak işveren ve işçilere, risklere karşı korunma konusunda eğitimlerin yapıldığı birimler olmalıdır. Bunun yanı sıra kullanılan araçlardan kaynaklı kazaların önlenmesi açısından, makinelerin modernizasyonu, bakım ve onarım işlemleri büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, işçilerin çalışma sırasında kişisel koruyucu malzemeleri kullanmaları için özel önem gösterilmesi gerekmektedir. Sektörde, iş kazası ve meslek hastalıkları riskini arttıran bir unsur olan fazla çalışmanın yaygınlığı, bu sektörde fazla çalışmanın ortadan kaldırılmasını ve/veya rotasyon yöntemi ile işçilerin çalışmasını gerektirmektedir. Bu sektörde çalışmanın zorlu doğası, her şeyden önce bünyeye elverişli olan işe alınması ve işe alınanların da periyodik kontroller ile izlenmesini gerekli kılmaktadır. Bunun yanı sıra işçilerin sektörde yaşam ve çalışma ortamının aynı olması, yaşamları açısından ciddi risklerin ortaya çıkmasına neden olan tüm unsurların işçiler tarafından bilinmesini ve bu sürecin bir kültür olarak kendileri tarafından içselleştirilmesini gerekli kılmaktadır. Sağlık hizmetlerine en çabuk ve etkin ulaşımı sağlayacak gezici hizmet sunum sistemlerinin kurulması, acil durumlar için büyük önem taşımaktadır.

Yukarıda sıraladığımız unsurlarının yanı sıra, işin örgütlenmesi ve çalışma ilişkilerinden kaynaklı riskler göz önüne alındığında, sektörde çalışma biçimlerinin ve sosyal güvence haklarının bir bütün olarak, "insana yakışır iş" anlayışı çerçevesinde düzenlenmesi gerekmektedir. Bu noktada atılması gerekli ilk adım ise, sektöre özgü çalışma koşullarının özelliklerini ayrıntılı bir biçimde ortaya çıkaracak araştırma faaliyetlerinin gerçekleştirilmesidir.

Kaynaklar

Poschen, Peter, "General Profile", Encyclopaedia of Occupational Health And Safety , Vohlll, 1998, ILO. Age.

Çalışma Hayatı İstatistikleri 2003, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Yayınları, Temmuz 2004. Aydemir, Fatih, Türkiye'de Orman İşçilerinin Sorunları, Yol-İş, Tes-İş, Orman-İş Ortak Yayın No:11,2000,s:12. Lira, Juha ve Leino-Arjas, Poivi; "Predictors and consequences of unemployment in construction and forest work during a 5-year follow-up", Scandinavian Journal of Work, Environment and Health, No:25(1), 42-49, 1999. Poschen, Peter, "General Profile", Encyclopaedia of Occupational Health And Safety , Vohlll, 1998, ILO,s: 68.5 Ponten, Bengt, "Physical Safety Hazards", Encyclopaedia of Occupational Health And Safety , Vohlll, 1998, ILO Beyaz parmak hastalığı, özellikle elektrikli testere ile çalışırken oluşan titreşim sonucu değişen kan dolaşımına bağlı olarak soğuk havalarda, parmakların beyazlaşması olarak bilinir. Ormancılık sektöründe açıkta çalışan işçilerde sık görülen bir meslek hastalığıdır.

Kangas, Juhani, "Chemical Hazards", Encyclopaedia of Occupational Health And Safety , Vohlll, 1998, ILO Augusta, Jörg "Biological Hazards among Forestry Workers", Encyclopaedia of Occupational Health And Safety , Vohlll, 1998, ILO

Sosyal Sigortalar Kurumu Başkanlığı İstatistik Yıllığı 2003. Necati Çolak, Artvin Yöresi Orman işçilerinin Sağlık Sosyal ve Eğitim Sorunları Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, 1998

* Ankara Üniv. Siyasal Bilgiler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri ilişkileri Bölümü
Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Gönüllüsü

İKİ DAKİKA DÜŞÜN Ne yapmalı?

Sayfa 31'in yanıtı

- 1- Seyyar aydınlatma lambasının ampülü etanş (kapalı, gaz ve buhardan etkilenmeyecek türde) olmalı. Aydınlatma gerilimi 24 volt olmalı. Kırılmalara karşı uygun kafes içinde olmalı.
- 2- Dışarıdan temiz hava besleme hortum nefes alma düzeyinin altına kadar uzatılmalı. Oksijen düzeyinin hacimce %19.52den fazla olduğundan emin olunmalı.
- 3- Çukurda, kapalı alanda, konteynir- tank içinde çalışanları dışarıda bir kişi gözetlemeli.
- 4- Kapalı-çukur yerde çalışan emniyet kemeri kullanmalı, kemerin hayat ipi dışarıya kadar uzatılmalı.
- 5- Giriş ağzında başkalarının düşmemesi için fiziki engellerle önlem alınmalı.
- 6- Kompresör hortumundan çekildiğinde hareket etmemesi için takozlanmalı.
- 7- Boyacı gözlerinin etrafında kapatan iş güvenliği gözlüğü kullanmalı.
- 8- İşçi uygun iş tulumu giymeli. Eldiven kullanmalı.

İŞ SAĞLIĞI GÜVENLİĞİ

Reach Yönetim Önerisi, Kimyasal Düzenleme Önlemlerinin Yararları

Neslihan GÜRBÜZ*

neslihan nokta gurbuz at gazi nokta edu nokta tr

Kısaca **REACH** olarak bilinen kimyasal düzenlemeler için Çevre Yöneticisi Wallstrom ve Girişim Yöneticisi Liakaanen 2002 yılında bir öneri hazırlamışlar ve bunun son on yılda Kimyasal Düzenleme Önlemlerinin, Avrupa Birliği yasal girişimlerinin en önemlisi olduğunu ifade etmişlerdir. Öneride düzenlemenin, halen geçerli olan 40' in üzerindeki direktif ve düzenlemeler ile yer değiştirilerek yürütülmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Öneride, komisyonun beyaz sayfasındaki gelecekteki kimyasalların politikasından yola çıkılarak buna Avrupa Birliği'nin kimyasal yasalarının genişletilmesinin, ve tekrar gözden geçirilmesinin katılması gerektiği belirtilmiştir. Kimyasal Düzenleme Önlemleri yönetimine "Zehirsiz toplum", kimyasalların artan risklerini optimal olarak azaltan toplum durumu olarak bakılır (Carson, 1962). "Zehirsiz" toplumu kurmak için, üretim ve preparatlarda kimyasalların kullanımı üzerine, devlet kontrolünün düzeyi öneri düzenleme ile yeniden oluşturulmuştur..

Kimyasal Düzenleme Tedbirleri Yönetim Önerisinin Amaçları

- insan ve çevre sağlığının korunması,
- Avrupa Birliği kimyasal endüstrisinin rakipsiz olarak büyümesi ve himaye edilmesi,
- Parçalanmanın önlenmesi,
- Şeffaflığın artması,
- Uluslararası güçler ile bütünleşmesinin sağlanması
- Hayvan testlerinin dışındaki testlerin artırılması,
- Avrupa Birliği'nin WHO'nun (Dünya Sağlık Örgütü'nün) uluslararası yükümlülüklerini onaylaması.

Kimyasal Düzenleme Önlemleri Yönetimi Önerisinin Özellikleri

Kimyasal Düzenleme Önlemleri Yönetim Önerisi'nin başlıca özelliği, varolan bütün kimyasal maddelerin tasarımını, üretimini, endüstriyel kullanımını içeren ve bürokratik idarenin birleştirildiği tek, ayrıntılı ve geniş bir öneri olarak yeniden oluşturulması ve düzenlenmesidir. Öneri, önemi olan kimyasalların hacmine bağlı olarak test zorunluluğunu getirmektedir. Komisyon ek olarak, ayrı tutulanlar, sınırlanan ve kısmen etkili olan maddeler için kullanım koşullarına bağlı olunması zorunluluğu da getirmiştir (farmasötikler, gıda katkıları, kozmetikler v.b.) hem yeni öneri hem de spesifik üretim yasalarına uygun olmalıdır. Hatta polimerler ve kısmen zıt etkiye neden olan ara ürünleri de kapsamalıdır. Maddeler tescil edildikten sonraki 60 günlük bekleme periyodundan sonra ithal edilebilir ya da üretilebilir. Pazarlanmadan önce ciddi tehlikesi olan maddeler için ruhsat zorunlulukları içermelidir. Karsinojenik, mutajenik ya da repro - toksik maddeler ("KIVIR"), şu andaki yasalara göre; 1 ve 2 . kategoride olanlar; ısrarlı bioakümülatif ve toksik maddeler ("IBT"); ve çok ısrarlı ve çok bioakümülatif maddeler

KİMYASAL FOBİ "KİMYASALLAR KÖTÜ OLAN HERŞEYE NEDEN OLURLAR"

Yeni Kimyasal Düzenleme Önlemleri Yönetim Önerisi, Avrupa Birliği'nin Kimyasal Yasalar Faaliyetlerini daha geliştirmesi gerektiğini ve iş güvenliği, tüketici koruması, üretim güvenliği, çevre koruması ve iş sağlığı üzerine odaklanan sisteme dönüşmesinin gerekliliğini vurgulamaktadır Kimyasal madde içeren üretimde hem laboratuvar testleri hem de risk belirleme gerekliliğine dikkati çekmektedir. Spesifik kullanım için tescil ve ruhsat gerekmesi, kimyasalların üretim ve kullanımı için ruhsat kontrolü devletin görevi olmalıdır. Yeni sisteme duyarlılıklarda katılmalı, sadece kimyasallar için değil aynı zamanda kimyasalları kullananlar ve genel toplum için de prosedürler olmalı. Bu yüzden istisnaları sınırlamak için değil bütün kimyasalları, bütün kullanıcıları kapsamaması için Kimyasal Düzenleme Önlemleri devlet kontrolünde gerçekleştirilmelidir. Kullandığımız bütün hassas kimyasalların devlet tescilli, değerlendirilmesi ve/ya da ruhsatı, formülü bulunmalı; tüm üretim sistemi üzerinde devlet kontrolünün olması gerekir. Devlet bütün kimyasallar için karar verme gücüne sahip olmalı, hangi kimyasalları isteyip hangisinden sakınacağımızı belirlemelidir.

Doğal ve Sentetik Kimyasallar

Kimyasal Düzenleme Önlemleri Yönetim Önerisi, sadece insan kontrolündeki kimyasalları düzenler. Bunlar üretimde kullanılan ya da şu anda üretilenlerdir. Sunuk (maruz) kaldığımız (başlıca gıda yoluyla) bütün kimyasalların %99,9'u doğal orijinlidir. Yiyeceklerle tükettiğimiz bütün pestisitler %99,99 doğal orijinlidir. Günlük tüketim miktarı 1.500 mg doğal pestisitler ve onların parçalanmış ürünleridir. Sentetik pestisit kalıntılarında sunuk kalma (maruziyet) günlük 0,09 mg'dır (Ames and Gold, 1997, 2000). Karsinogenetik etkilerini belirlemek için sadece çok az miktarlarda doğal pestisit test edilmesine rağmen 71 test edilenden 37'si kemiricilerde karsinojendir. Kemirici karsinojeni olan, doğal olarak oluşan pestisitler aynı zamanda meyve, sebze, ot ve baharatlarda da bulunur. Yiyecek katkılarının toksikoloji profilleri kompleksdir ve insan vücudu karsinojenlere yanıt verir. Yiyeceklerdeki doğal maddelerin, tüm insan kanserlerinin % 30-70'inin nedeni olabileceği tahmin edilir (Doll and Peto, 1981). Spesifik doğal karsinojenler çoğalır ve sadece bilinenler sınırlanabilir. Bazı yiyeceklerde doğal olarak oluşan, hayvan testlerinde potansiyel karsinojen olan kimyasallar **Tablo 1'de** listelenmiştir (Ames and Gold, 2000).

İnsanlar, zararlı kimyasalların her bir potansiyel etkisine karşı spesifik savunma mekanizmasına sahip değildirler. Daha çok genel savunma mekanizması ile onları durdururlar. Önlem olarak diyetlerini değiştirmeleri gerekir.

Doz /Yanıt Modeli

Geleneksel olarak, doz- yanıt ilişkilerini belirleyen iki model toksikolojik belirleme ve kimyasalların düzenlenmesinde kullanılır. A eşik model (**Şekil 1 B**) karsinojen olmayanlar için risk belirlemede kullanılır ve a linear non eşik (LNT) model (**Şekil 1 A**) genotoksik karsinojenleri yüksek dozdan çok düşük dozları ortaya çıkarmak için kullanılır.

Tablo 1. Doğal Kimyasallar ve Toksitesi

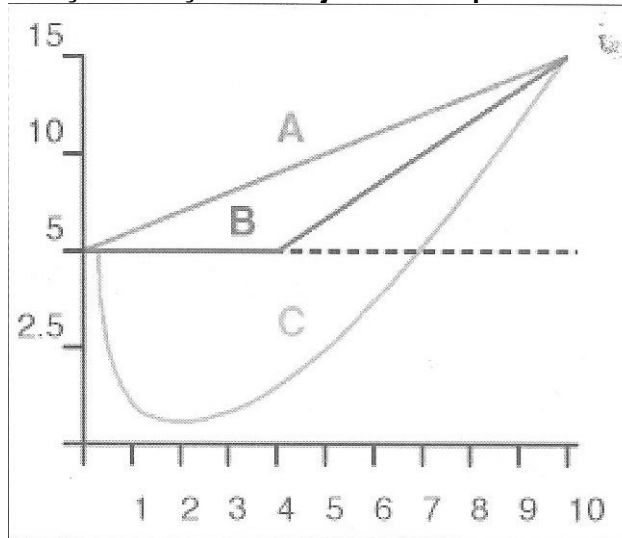
Karsinojenler. Acetaldehyde methylformylhydrazone, aliyl isothiocyanate, arecoline»HCl, benzaldehyde, benzyl ace-tate, caffeic acid, capsaicin, catechol, clivorine, coumarin, crotonaldehyde, 3,4-dihydrocoumarin, estragole, 2 ethyl acrylate, AF-D-glutamyl-p-hydrazinobenzoic acid, hexanal methylformylhydrazine, p-hydrazinobenzoic acid'HCl, hydroquinone, 1-hydroxyanthraquinone, lasiocarpine, d-ll-monene, 3-methoxycatechol, 8-methoxypsoralen, N-methyl-A/-formylhydrazine, D-methylbenzyl alcohol, 3-methylbutanal methylformylhydrazone, 4-methylcatechol, methylhydrazine, onocrotaline, pentanal methylformylhydrazone, petasitenine, quercetin, reserpine, safrole, senkirki-ne, sesamol, symphytine.

Karsinojen Olmayanlar. Atropine, benzyl alcohol, benzyl isothiocyanate, benzyl thiocyanate, biphenyl, d-carvone, codeine, deserpidine, disodium glycyrrhizinate, ephedrine sulphate, epigallocatechin eucalyptol, eugenol, gallic acid, geranyl acetate, D-/V-[D-/(+)-glutamyl]-4-hydroxy-methylp-henylhydrazine, glycyrrhetic acid, p-hydrazinobenzoic acid, isosafrole, kaempferol, d-menthol, nicotine, norhar-man, phenethyl isothiocyanate, pilocarpine, piperidine, 9 protocatechuic acid, rotenone, rutin sulfate, sodium benzo-ate, tannic acid, 1-frans-D^ tetrahydrocannabinol, turmeric oleoresin, vinblastine.

Doğal olarak oluşan Kemirici Karsinojenleri: absinthe, allspice, anise, apple, apricot, banana, basil, beet, brocco-li, Brussels sprouts, cabbage, cantaloupe, caravvay, carda-mom, carrot, cauliflover, celery, cherries, chili pepper, cho-colate, cinnamon, cloves, coffee, collard greens, comfrey herb tea, corn, coriander, currants, dili, eggplant, endive, fennel, garlic, grapefruit, grapes, guava, honey, honeydev melon, horseradish, kale, lemon, lentils, lettuce, licorice, lime, mace, mango, marjoram, mint, mushrooms, mustard, nutmeg, onion, orange, paprika, parsley, parsnip, peach, pear, peas, black pepper, pineapple, plum, potato, radish, raspberries, rhubarb, rosemary, rutabaga, sage, savory, sesame seeds, soybean, star anise, tarragon, tea, thyme, tomato, turmeric, and turnip.

Örneğin kloramfenikol (veterinerlik amaçlı yasaklanan antibiyotikler, fakat hala oftalmik enfeksiyonları tedavi etmek için hastanelerde kullanılıyor)'a düşük dozda sunuk kalma riskleri LNT modeli ile ortaya çıkılır. Üç geleneksel model'in, doz yanıt eğrisini kusursuz oluşturduğu iddia edilemez. Son zamanlarda Celabrese ve Bolvvin çalışmalarında ne eşik ne de lineer modelin, doz-yanıt eğrisini kusursuz olarak tanımlayamadığını öne sürdüler. En yaygın kullanılan doz-yanıt eğrisinin U şekli olduğunu iddia ettiler (**Şekil 1 C**). Bu yüzden halen kullanılan modelde ve özellikle LNT model, düşük doz riskinin güvenilir tahmin edilmesini sağlayamaz (Calabrese and Balvvin, 2003a, 2003b). Fenomen olarak gösterilen U şekli eğrisi "hormesis" olarak bilinir, düşük dozlara yanıtın ılımlı uyumudur(Luckey, 1991). Hormesis toksikolojik düzensizliklere organizmaların uyarılma cevabı olarak açıklanabilir. Eğer Hormesis teorisi, ılımlı modeli sağlarsa, yan etkilerin artışının tersine toksik düşük dozlar ve karsinojenik ajanlar azalabilir. Hormesis teorisine göre "kirlilik" ve "bulaşma" yaklaşımını ayıramayız (Wiener, 2001; Cross, 2001). Sonuç olarak Hormesis, Kimyasal Düzenleme Tedbirleri Yönetim Önerisinin yaklaşım önlemlerine de karşı çıkar.

Şekil 1. Üç toksikolojik doz-cevap modeli

Kimyasallar, toksikolojik anlamda ne kötü ne de iyidir fakat hem sunuk kalma düzeylerine ve sunuk kalan organizmaların ılımlı yanıtına bağlıdır. Hormesis teorisi ışığında Avrupa Birliği Kimyasal Düzenleme

Önlemleri Yönetim önerisinde olan konvansiyonel modelleri düzenlemelidir.

Alternatif Düzenleme Yaklaşımları

- Bütün kimyasalların test edilmemesi ve belirlen-memesi yüzünden devlet bütün kimyasallar konusunda hassas bilgiye sahip değildir.
- Bazı kimyasalların, bazı kullanımlarda çevreye ya da sağlığa olumsuz etkileri olmaktadır. Devlet bu konuda hassas bilgiye sahip olmadığı için korunmayı sağlayamaz..
- Bu yüzden devlet, bütün kimyasallara bütün kullanımlarında zararları ve sakıncaları konusunda tam bilgiye sahip olmalıdır.

Kaynaklar

1. Walstrom , Liikaanen (2002) Registration.Evaluation, and Authorization of Chemical Substances.? Environment Commissioner and Enterprise Commissioner On May 7, 2002
2. Carson, R. (1962) Silent Spring.
3. Ames, B.N.; Gold, L.S. (1997) Environmental Pollution, Pesticides, and the Prevention of Cancer: Misconceptions, FASEB Journal 11, 1041-1052.
4. Doll, R.; Peto, R. (1981) The causes of cancer: Quantitative estimates of avoidable risks of cancer in the United States today, Journal of the National Cancer Institute 66, 1192-1308.
5. Ames, B.; Gold, L.S. (2000) Paracelsus to parascience: the environmental cancer distraction, Mutation Research 447, 3-13.
6. Calabrese, E.J.; Baldevin, L.A. (2003a) Toxicology Rethinks its Central Belief. Hormesis Demands a Reappraisal of the Way Risks are Assessed, Nature 421, 691-692.
7. Calabrese, E.J.; Baldevin, L.A. (2003b) Hormesis: the dose-response revolution, Annual Reviewv of Pharmacology and Toxicology 43, 175-197.
8. Luckey, T. D. (1991) Radiation Hormesis Boca Raton: CRC Press.Pieterman, R., Hanekamp, J.C. (2002) The Cautious Society? An Essay on the Rise of the Precautionary Culture. Zoetermeer: Heidelberg Appeal Netherlands.
9. Wiener, J.B. (2001) Hormesis and the Radical Moderation of Law, Human & Experimental Toxicology 20(3), 162-164.
10. Cross, F.B. (2001) Legal Implications of Hormesis, Humans & Experimental Toxicology 20(3), 156-158

* Dr. Kimyager

Gazi Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu

YAŞAM

Kadınlar ve Bilgisayarlar Kadınlar Program Yazabiliyor mu?

Emre SEVİNÇ*

emres at bilgi nokta edu nokta tr

Sun Microsystems'te işletim sistemi geliştirme bölümünde çalıştı. ZFS isimli yeni ve yüksek performanslı bir dosya sisteminin geliştirilmesinde önemli rolü var. SPARC, Intel ve Opteron işlemcileri üzerinde Solaris'in geliştirilmesi ile ilgileniyor. Profesyonel yazılımcı olarak çalışmadığı zaman Linux çekirdek programcısı olarak vakit geçiriyor. Arkadaşları ile bara gidip eğlendiğinde TCP/IP içki oyununu oynuyor. 26 yaşında. Matematik lisans eğitimi almış, ismi **Val Henson**.

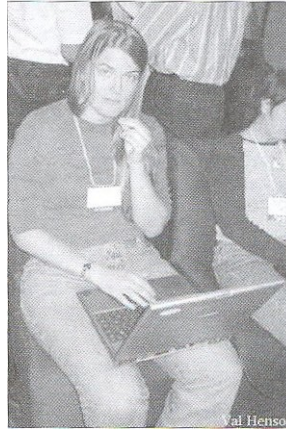
Şu anda Netscape Communications'da çalışıyor. Meşhur Mozilla Internet tarayıcısının GNU/Linux ortamına aktaran anahtar yazılım geliştiricilerden. Daha önce Sun Microsystems, Silicon Graphics ve Apple Computer için çalışmış. Favori programlama dilleri C, C++, Java, JavaScript, Python, Perl, sh, csh, Lisp, Scheme ve FORTRAN. Boş zamanlarında hızlı motosikletlerle gezmeyi, motor yarışlarına katılmayı seviyor. 30'lu yaşlarında. Matematik lisans eğitimi almış, ismi **Akkanna Peck**.

del (**Şekil 1 A**) genotoksik karsinojenleri yüksek dozdan çok düşük dozları ortaya çıkarmak için kullanılır. İspanya'da büyük bir şirketin sistem ve güvenlik yöneticiliğini yapıyor. Bilgi işlem alt yapısı ondan soruluyor. Resmi Debian GNU/Linux geliştiricilerinden. Profesyonel olarak çalışmadığı zamanlarda Linux dünyasına geliştirdiği yazılım paketleri ile katkıda bulunuyor. Göbeğinde bir Debian logosu- dövmesi mevcut, Amaya isimli web tarayıcısı ismini ondan alıyor. Kendi deyişi ile annenizin birlikte olmanızı tavsiye etmeyeceği türden "tehlikeli bir kız". 20'li yaşlarında. İngiliz filolojisi ve dilbilim uzmanı. İsmi **Amaya Rodrigo**.

ABD'de AskJeeves arama motoru sisteminin web yüzünü tasarladı ve programladı. Şirket bünyesinde araştırma geliştirme projelerine öncülük etti. Geliştirdiği projeler arasında çocuklar için "Hear Jeeves Talk" isimli bir öğretici/asistan da vardı, böylece ajkids.com sisteminin daha kolay kullanılmasını sağladı. Daha sonra büyük bir firmada teknik eğitimlerden, yeni programcıların yetiştirilmesinden ve kodlama geliştirmeden sorumlu olarak çalıştı.

Şu anda yeni girişimlerle uğraşiyor. 30'lu yaşlarında. Bilgisayar Bilimleri, Ekonomi, Endüstriyel ilişkiler ve Çince eğitimi almış, ismi **Meltem Yılmaz Toral**.

Ortak noktaları: XX kromozomu taşıyorlar ve dünyanın pek çok farklı yerinde kullanılan yazılımları programlıyorlar. Örnekler çoğaltılabilir ancak bu bölüm başlığındaki soruya cevap verdiğimizize göre diğer soruya geçelim...

Kadınlar Program Yazdı mı?

10 Aralık 1815 günü, İngiltere'de bir bebek dünyaya gözlerini açtı. Meşhur şair Lord Byron'ın kızı idi. 1843 yılına gelindiğinde Lovelace Kontesi olan Ada Byron isimli genç kadın, mekanik bir bilgisayar tasarlayan İngiliz Charles Babbage'ın makinesi üzerine yazılmış bir Fransızca makaleyi tercüme ederek İngiliz mühendise gönderdi. Bundan etkilenen Babbage, **Lovelace Kontesi** Ada'dan söz konusu makaleye kendi notlarını da eklemesini istedi. Ada, çevirdiği makalenin üç katı uzunluğuna erişen kendi orijinal notlarını Babbage'a gönderdi ve aralarında yoğun bir iletişim başladı.

Leydi Lovelace'a göre bu tür bir makine uygun şekilde programlanırsa karmaşık müzik eserleri bestelemek, grafik üretmek ve karmaşık matematiksel problemleri çözmek için kullanılabilirdi. Genç kadın haklıydı. Ada Lovelace, Babbage'a gönderdiği mektuplarda söz konusu makinenin belli ve sonlu sayıda adımdan oluşan bir plan kullanarak ne şekilde Bernoulli sayılarını hesaplayabileceğini tarif ediyordu. Bu plan, bilgisayar tarihinde somut bir makineye uygulanabilecek olan ilk "bilgisayar programı" olarak kabul edilmektedir.

1979 yılında, ABD Savunma Bakanlığı tarafından geliştirilen meşhur programlama dillerinden birine "ADA" ismi verildi. Leydi Ada'nın iletişim kurduğu tek büyük yaratıcı Babbage değildi. Sosyal hayatında yer alan isimler arasında Sir David Brevvster (kaleydoskop'un mucidi), Charles Wheatstone, Charles Dickens ve Micheal Faraday da vardı. Bilinen ilk bilgisayar programcılarında olan, müzikle, atlarla, ve hesap makineleri ile ilgilenen bu dahi, tutkulu kadın hayata gözlerini yumduğunda sadece 35 yaşında idi. Ada bu dünyayı terk

ettikten yaklaşık yarım yüzyıl sonra, 9 Aralık 1906'da Grace Murray isimli bir kız çocuğu dünyaya geldi. 1928 yılında Vassar College'dan matematikçi ve fizikçi olarak mezun olan genç kadın 1934 yılında Yale Üniversitesi'nden matematik doktorasını aldı. Bu parlak genç kadına göre "bir şeyin şimdiye kadar hep o şekilde yapılmış olması bir gün bambaşka şekilde yapılamayacağını gösteren bir argüman olamazdı". 1943 yılında ABD Donanmasına katılan Grace, Mark I, Mark II ve Mark III bilgisayarları üzerinde geliştirdiği programlardan ötürü donanma nişanı ile ödüllendirildi. Grace artık "koramiral"di. Olanca hızı ile programlama araştırmalarına devam Grace Murray Hopper değişik derleyiciler üzerinde çalışmaya başladı. Otomatik faturalama ve hesaplamalar için İngilizce komutlardan oluşan ve UNIVAC üzerinde çalışan bir programlama dili geliştirmeye ağırlık verdi. "Programlarımızın tamamını İngiliz dilinden komutlar içeren kolay anlaşılabilir bir programlama dili ile yazabiliriz" dediğinde çevresindeki bilgisayarlı ve matematikçiler ona güldüler çünkü "bilgisayarlar İngilizce diline benzer bir dille programlanamaz"dı. Meydan okumayı kabul eden Grace üç yıl sonra, 1952'de, COBOL programlama dilini ve derleyicisini ortaya koydu. Dönemin devasa bilgisayarlarında programların düzgün çalışmasını engelleyen gerçek, fiziksel bir böcek bulan Dr. Grace Murray Hopper bilgisayar hatası anlamına da gelen "böcek" ("bug", "debugging", vs.) terimini de kültürümüze armağan etti.

Grace Murray Hopper, 1991 yılında ABD'deki en prestijli bilimsel ödüllerden biri olan Ulusal Teknoloji Madalyası ile ödüllendirildi. Bunu alan ilk kadın bilgisayarlı idi. Hopper, 1986'da donanmadan çalışan en yaşlı üye olarak emekli olmuş ve 79 yaşında DEC firmasında üst düzey danışman olarak yeni bir kariyere başlamıştı.

Grace Murray Hopper ABD'de bilgisayarlarla uğraşırken dünyanın öteki ucunda çalışmakta olan bir başka hemcinsi ve çağdaşı, Rosa Peter özyineli fonksiyonlar teorisi üzerinde çalışıyordu. Budapeşte'de doğan bu Macar kadın Gödel'in çalışmalarını inceledikten sonra matematikte "öz yineli fonksiyonlar teorisi" ("recursive function theory") olarak bilinen alanı kurdu ve 1950'lerin ortasından itibaren bu teoriyi bilgisayar teorisine uygulamaya girişti. 1976 yılında yayınlanmış son eseri "Recursive Functions in Computer Theory" isimli kitabı alandaki en önemli kitaplardan biri olarak kabul edilmektedir.

1970'li yıllara gelindiğinde yoğun bir şekilde çalışmakta olan kadın bilgisayarlılardan biri de **Dr. Adele Goldberg** idi. Alan Kay ile Smalltalk isimli ilk nesneye yönelik programlama dilini geliştiren Adele Goldberg, XEROX PARC (Palo Alto Research Center) laboratuvarlarında çalıştı. Katkıda bulunduğu Smalltalk dili ile WIMP (Windows, Icons, Menus, Pointers) sisteminin prototipleri üretildi. WIMP sistemi bugün Microsoft Windows, Apple, KDE, GNOME, vs. gibi grafik kullanıcı arayüzlerinin atası idi.

Tarih, bilgisayarlar ve hayalgücü sınırsız ancak sayfalar sınırlı, ikinci başlıktaki soruyu da cevapladığımıza göre bir başka soru soralım...

Kadınlar Bilgi İşlem Dünyasına Başka Katkılarda Bulundular mı?

Bilgisayar deyince nedense çoğu insanın aklına sadece oturup kod yazmak geliyor. Ne kadar hatalı bir düşünce!

Büyük sistemlerin geliştirilmesinde proje yönetimi de büyük rol oynar. Peki ya takılıp kaldığımız anlarda imdadımıza koşan yazılım belgeleri, dokümantasyon, hayatımızı kolaylaştıran açıklamalar, bunların bir dilden dile çevrilmesi? Bunlar olmadan çalıştığımı düşünemiyorum bile!

İnternet üzerinden bir grup zeki insanı bir bilgi işlem dokümantasyon projesi etrafında örgütlemek, onları çekip

çevirmek, ortaya tutarlı bir bütün çıkarmak, insanları organize etmek, bütün bunları gülümseyerek, sabırla ve dünya standartlarında yapmak kolay bir iştir diye düşünenecek olursanız, bir daha düşünün derim (ya da kendiniz deneyin ve acı dolu günler geçirin ;-)) Bu tür zor bir işin altından kalkmak için iki zeki, yetenekli, disiplinli ve çalışkan kadın gerekiyordu.

Eğer bugün GNU/Linux kullanan ve Türkçe konuşan insanlar herhangi bir ek çaba harcamadan sistemlerini Türkçe kullanabiliyor, hata mesajlarını ve destek bilgilerini anadillerinde alabiliyorlarsa, pek çok karmaşık işin Linux tabanlı sistemler üzerinde adım adım nasıl yapılacağını tek bir kaynaktan, tutarlı bir şekilde "NASIL" (HOW-TO) belgeleri ile öğrenebiliyorlarsa bunun sorumlusu **Deniz Akkuş Kanca** ve **Nilgün Belma Bugüner** isimli iki kadındır, **gnu-tr** ve **belgeler.org** gibi, çok ciddi koordinasyon bilgisinin yanı sıra teknik dokümantasyon oluşturma bilgisi de gerektiren projeleri örgütleyen bu iki kadın yıllarca sessiz sedasız ve gönüllü olarak çalışmalarını yürüttüler ve pek çok insanın emeğini tek bir potada eritip dünya standartlarında bir proje yönetimine imza attılar.

Bu işle uğraşırken bir yandan da profesyonel iş hayatı, eğitim hayatı, aile, ev işleri gibi başlıbaşına birer yük teşkil eden şeyleri de bileklerinin hakkı ile hallettikleri düşünülecek olursa karşılarında saygı ile eğilmemek mümkün değil.

Bilgisayarlı Kadınlar ve Erkekler Diğer Kadınlara \ Nasıl Yardımcı Olabilir?

Sanırım okuyucu bilgi işlem ve yazılım geliştirme dünyasında kadınların neler yaptığını ve yapmakta olduğunu ve yapabileceğini somut örneklerle görerek birtakım önyargılarından kurtulmuştur, "iyi de ben önyargılı değildim ki zaten!" diyeceklerine bir çift söz: Epey objektif ve cinsiyet ayrımı yapmadığını iddia eden bu yazının yazarı bile teknik konular, bilgi işlem ve karmaşık programlama dünyası söz konusu olduğunda bir kadınla karşılaştığında bir anlık dahi olsa şaşımaktadır. Kadınlara karşı söz konusu önyargılar toplum tarafından çok küçük yaşlardan itibaren bilinçaltımıza kazınan önyargılardır ve bunlardan kurtulmak maalesef hiç de kolay değildir. Söz konusu önyargılar sadece erkeklerin değil kadınların da beynine yine anneler,

babalar, öğretmenler, medya, vs. tarafından işlenmekte, neyin kadınlara yakışıp yakışmadığı (!), kadınların hangi alanlarda daha iyi olduğu (!) öğretilmektedir.

Kadınlar dünya nüfusunun yarısını oluşturmaktadır ve örneklerle de gösterildiği gibi kadın bilgisayarlılar da en az erkek bilgisayarlılar kadar zeki, yaratıcı, disiplinli ve çalışkandırlar. "Valla ben kendi alanımda çalışan bir kadın bilgisayarlı ile karşılaşmadım" hissiyatında olan bir erkek/kadın bilgisayarlı iseniz bu muhtemelen yeterince araştırma yapmadığınızı, tarihten ve güncel durumdan bihaber olduğunuzu göstermektedir. En önemli önyargılardan biri yazılım geliştirmenin, kodlama-nın insanı, sosyallikten, insani ilişkilerden, birebir iletişimden uzaklaştıran bir iş olduğu ve bu yüzden de sosyal yanları daha gelişmiş olan kadınların programlama alanına soğuk baktıkları fikridir. Kadınların yazılım dünyasında desteklenmelerine dair * önemli bir HOW-TO belgesi yazmış olan Val Henson'ın bu konudaki fikri ise gayet çarpıcı, bu usta programcıya göre programlama dünyası siz ne kadar isterseniz o kadar sosyal ve kadınlara da gayet kolayca yakıştırılabilen edebiyat, roman yazmak, vs. gibi işler programlamaya kıyasla çok daha anti-sosyal, bir odaya kapanıp gerçekten de uzunca süre yoğunlaşarak ve insanlarla iletişim kurmadan sayfalarca kitap yazmanız gerekiyor ancak kimse kadınlara yazarlığı yakıştırmamazlık etmiyor. Kültürel şartlanmışlıkların mantığı nasıl bükebileceğine dair güzel bir örnek.

Eğer daha medeni, uygar, gelişmiş bir toplum istiyorsak, daha yaratıcı, canlı bir dünya istiyorsak hemen her alanda kadınları desteklemek zorundayız, kadınlar ve erkekler olarak buna mecburuz, Einstein'ın belirttiği gibi gerçekten de önyargıları parçalamak bir atomu parçalamaktan zor ancak yavaş yavaş bunu gerçekleştirmeye başladık. Eğer siz de bilgisayarla uğraşıyorsanız ve daha güzel bir dünya istiyorsanız kadınları kendi alanınızda destekleyerek, özellikle genç öğrencilerin hevesini yönlendirerek ciddi bir fark yaratabilirsiniz. Yapmanız gereken çok fazla bir şey değil, cinsiyetçi bir dil kullanmamak, her yaştan, ırktan, görünümünden kadına öncelikle insan, sonra da kadın oluşundan ötürü saygı duymak dikkat edilmesi gereken en temel şeyler. Bunun yanı sıra, medyanın ayrımcılık yaptığının farkında olmanız, bilgisayar reklamlarında ve özellikle bilgisayar oyunlarında ağırlıklı olarak erkeklerin hedeflendiğinin farkına varmanız, kadınların genellikle erkeklerin dikkatini çekecek bir cinsel meta olarak kullanıldığını görmemiz de önemlidir.

Önyargılar kırıldıktan sonra daha somut şeyler de yapmak mümkündür, mesela bilgisayarla ilgili kadınların birbirlerini destekledikleri, bilgi paylaşımında buldukları organizasyonlar kurmak, seminerler, kurslar, vs. düzenlemek. Bu amaç doğrultusunda kurulmuş ve açık kodlu projeler etrafında bir araya gelen kadın geliştiricileri ve kullanıcıları hedefleyen iki uluslararası organizasyon bir örnek teşkil edebilir: LinuxChix.org, women.kde.org ve debian-women.opensource-knowhow.com.

Dilerim bu yazı bilgisayar dünyasında kadınlara karşı oluşmuş önyargıları kırmada bir nebze dahi olsa faydalı olur.

Ben bu yazıyı hazırlarken yazmış olduğu "How to encourage women" belgesi ile bana yardımcı olan Val Henson'a ve Dr. Dobb's Journal yazılım dergisinde tüm zamanların en eğlenceli programlama yazılarını yazan **Verity Stob'a** teşekkür ederim. Ben şimdi gidip biraz kitap okuyacağım. Ellen Ullman tarafından yazılmış "The Bug" isimli romanı, bir bilgisayarlıcının zorluklarla ve maceralarla dolu öyküsünü okuyacağım. Bakalım bizim programcı zorlu hatayı giderebilecek mi ve bakalım yetenekli bir kadın programcı aynı zamanda iyi edebiyat yapabilmemiş mi ;-)

Kaynaklar

<http://blogs.sun.com/val>

<http://infohost.nmt.edu/~val/>

<http://infohost.nmt.edu/~val/tcpip.html>

<http://www.amayita.com/>

<http://www.shallowosky.com/moto.html>

<http://www.shallowosky.com/resume.html>

<http://people.debian.org/~amaya/>

<http://www.cs.yale.edu/homes/tap/Files/ada-bio.html>

<http://cs-www.cs.yale.edu/homes/tap/Files/hopper-medal.html>

<http://www.cs.yale.edu/homes/tap/Files/hopper-story.html>

http://www.cs.umd.edu/hcii/muiseum/goldberg/goldberg_page.htm

<http://women.acm.org/>

<http://belgeler.org/>

<http://sourceforge.net/projects/gnu-tr/>

<http://www.linuxchix.org/>

<http://women.kde.org/>

<http://tldp.org/HOWTO/Encourage-Women-Linux-HOWTO/>

<http://www.amazon.com/exec/obidos/tg/detail/-/0385508603/103-1671367-5846248>

<http://debian-women.opensource-knowhow.com/>

* İstanbul Bilgi Üniversitesi
eMBA Yazılım Geliştirme Bölümü

TOPLUM

Türkiye'de Sığınmacılar ve Çalışma Yaşamına Katılımları

Özgün Emre SORKUN*

emresorkun at yahoo nokta com

Dünyada süregelen siyasal ve ekonomik sorunlar, bölgesel dengesizlikler ve savaşlar sığınma statüsünde göç hareketlerinin temel nedenleridir. Sorunlu bölgelerden "savrulan" ve ağır insan hakları ihlalleri sonucunda ülkelerini terk etmek zorunda kalan insanlar, tehlikelerden uzaklaşabilmek ve daha iyi yaşam koşullarına kavuşabilmek için başka ülkelere iltica etmektedirler. 1951 Birleşmiş Milletler (BM) Mültecilerin Hukuki Statüsüne ilişkin Sözleşme, mülteci kavramını ve devletlerin ve mültecilerin hak ve sorumluluklarını tanımlayan ana kaynaktır. 1951 BM Mültecilerin Hukuki Statüsüne ilişkin Sözleşmesinin 1. maddesinde "mülteci" şu şekilde tanımlanmaktadır;

...ırkı dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için

vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen ... Sözleşmede yapılan tanım çerçevesinde iltica hareketlerinin nedenleri incelendiğinde görülecektir ki diğer göçmenlerden farklı olarak sığınmacıları harekete geçiren temel öge ekonomik koşullar ve yüksek işsizlik oranları değil, ağır insan hakları ihlalleri ve hayatta kalma güdüsüdür. Sığınma kapısını deneyen ekonomik göçmenleri göz ardı edersek, görürüz ki sığınmacılar diğer göçmenlerden farklı olarak iş bulmak, çalışmak için yola çıkmamaktadırlar. Bu temel farklılık sığınmacıların ve mültecilerin sosyal haklarının ve yaşam koşullarının, diğer göçmenlerden ayrılarak farklı duyarlılıklar ve politikalar çerçevesinde incelenmesi, sorunlarına yönelik kuramsal çözümlerle ilgili uygulamaların bu duyarlılıklar çerçevesinde şekillendirilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

Günümüzde, gelişen iletişim ve ulaşım teknolojilerinin etkisiyle artan oranda sığınma başvurusu komşu ülkeleri aşarak sığınmacıların kendilerine daha iyi yaşam standartları sağlanabileceklerini düşündükleri gelişmiş ülkelere yönelmektedirler (Stalker, 1997:143). 2003 yılında sığınma başvurularının 500 bini aşan kısmı, Avrupa ülkelerine yapılmıştır (UNHCR, 2003). Gelişmiş ülkelere yönelen sığınma başvurularındaki artışın bir diğer nedeni de söz konusu ülkelerin göç politikalarıdır. 1970'li yıllara kadar yasal olarak göçmen kabul eden Avrupa, ekonomik büyümenin sona ermesi ve artan işsizlik oranları sonucunda yabancı emek göçüne büyük ölçüde son vermiştir. Yasal göç yollarının kısıtlanmasının ardından, artan miktarda ekonomik göçmen sığınma kapısını denemeye başlamıştır (Stalker, 1997:143). Türkiye'den Almanya'ya günümüze değin süren göç çerçevesinde de benzer bir duruma rastlanmaktadır. Yasal göç politikalarının değişmesi ile birlikte, bu ülkeye Türkiye'den yönelen göçün önemli bir kısmını aile birleşmeleri ve sığınma başvuruları oluşturmuştur (Abadan-Unat, 2002: 48, 55).

Türkiye ve Sığınma Hakkı

1951 BM Mültecilerin Hukuki Statüsüne ilişkin sözleşmeyi coğrafi çekince ile imzalamış olan Türkiye, çekincesi nedeniyle ülkenin doğusundan gelen iltica başvurularını kabul etmemekte ve bu ülkelerden gelen sığınmacılara 1951 BM Sözleşmesince öngörülen korumayı sağlamamaktadır. Söz konusu sığınma talepleri BMMYK (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği) tarafından incelenmektedir. Bu süre boyunca sığınmacılar, geçici sığınmacı statüsünde, çoğunluğu Orta Anadolu'da bulunan 23 kentten birine yerleştirilmektedir. Birkaç yılı bulabilen bu süreç boyunca sığınmacılar taleplerinin değerlendirilmesini ve sonuçlandırılmasını beklemektedirler. Dosyalarının incelenmesinin, ardından, mülteci olarak kabul edilenler üçüncü bir ülkeye yerleştirilmektedirler. Başvuruları reddedilenlerin ülkeyi terk etmeleri beklenmektedir. Bu insanların bir kısmı ülkeden ayrılmamakta ve yaşamlarını tamamen kaçak olarak Türkiye'de sürdürmektedir. Sığınma politikaları nedeniyle, Türkiye mülteci kabul eden bir ülke olmaktan öte sığınma talebinde bulunan insanlar için bir geçiş ülkesi olarak tablodaki yerini almaktadır. Kutlu'nun ifadesi ile Türkiye, doğudan gelen sığınmacıların 3. bir ülkeye yerleştirilinceye kadar ikamet ettiği bir "bekleme odasıdır"ve bu bekleme süreci bazı durumlarda yıllarca sürmektedir (Kutlu, 2002). Sığınma başvurusu reddedilenlerden Türkiye'de yaşamaya devam edenlerin sayıları bilinmemekle birlikte halen başvurusu devam eden ve reddedildikten sonra yaşamlarını Türkiye'de sürdürenler ile birlikte Türkiye'de yaşamlarını sürdürmeye çalışan, çoğu sosyal haktan ve güvenceden yoksun bir insan topluluğunun olduğunu söylemek yanlış olmaz.

Sığınmacılar ve İstihdam

Geçici sığınmacı statüsünde Türkiye'de yerleşen sığınmacılarla ilgili olarak yürürlükte olan yasal metin

Sığınmacılara ilişkin 1994 Yönetmeliğidir. Yönetmeliğin 27. maddesinde "Çalışma ve Öğrenim" başlığı altında ki düzenlemeye göre,

Madde 2- Mülteci ve Sığınmacıların ülkemizde kalacakları süre ile sınırlı olarak öğrenim görmeleri ve çalışmaları genel hükümlere tabidir.

Konuyla ilgili uzmanlardan Avukat Gönenç Bilge'nin (2001) yasal düzenleme ve konuyla ilgili yorumu, çalışma hakkıyla ilgili uygulamalar hakkında aydınlatıcı olabilir;

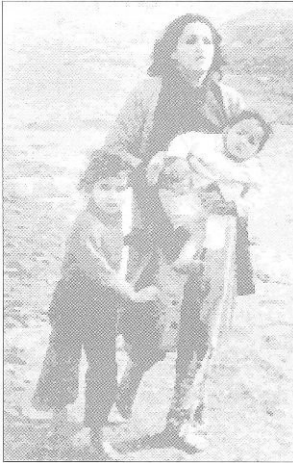
...Normalde çalışma hakkı yoktur, ama eğer kişi çalışma izni alabiliyor ise çalışması bile mümkündür. İllerde yetkililerin bir takım değişik uygulamaları var; bazısı göz yumuyor, bazısı izin vermiyor.

Türkiye'de buldukları sürede sığınmacıların sağlık harcamalarının %80'ini ve gündelik gereksinimlerinin bir kısmını BMMYK karşılamaktadır. Bu yardımlar aylık parasal yardımlar şeklinde ve "maddi görüşme" olarak adlandırılan mülakatlar sonucunda, gereksinimi olduğuna karar verilen sığınmacılara ödenmektedir. Bu yardım sığınma statüsünün kendiliğinden bir sonucu değildir. Yetersiz yardımlar ve çalışma yaşamına katılımın önündeki engellerin doğal sonucu çalışma yaşamına kaçak katılımdır. Türkiye'de yapılan çeşitli gözlemler göstermektedir ki, sığınmacılar bu süre içinde çalışma yaşamına kaçak olarak katılmaktadır¹.

Alanda gönüllü olarak çalışan sivil toplum örgütlerinin görevlilerinin sığınmacıların çalışma yaşamına katılımları ile ilgili gözlemleri de, sığınmacıların yoğun olarak buldukları illerde ucuz işgücü kaynağı olarak görüldüğü yönündedir (Ertan, 2001:81). BMMYK tarafından talepleri reddedilen sığınmacılarında Türkiye'de istihdam edilmenin yollarını aradığı gözlemlenmiştir (içduygu, 2003). Bu insanlar tamamen kaçak olarak ülkede yaşamlarını sürdürmektedirler ve hiçbir güvenceleri yoktur.

Avrupa ülkelerinde konuyla ilgili araştırma yapılan çalışmalar, sığınmacılara çalışma hakkı tanımayan ülkelerde sonucun kaçak çalışma olduğunu göstermekte ve konunun toplumsal bütünleşme açısından önemini altını çizmektedirler (British Refugee Council, 2001). Yapılan çalışmalar Hollanda gibi kaçak istihdamın Türkiye'ye oranla çok daha az olduğu bir ülkede dahi kaçak çalışmanın söz konusu olabildiğini göstermektedir (Koser; Lutz, 1998).

Avrupa Birliği ülkelerinde sığınmacıların çalışma yaşamına katılımları ile ilgili düzenlemeler, istihdam piyasalarının durumu ve genel sığınma politikalarına bağlı olarak değişiklikler göstermektedir (Miller, 1995:537). Sığınma baskısının Avrupa ülkelerini rahatsız etmediği yıllarda, büyüyen ekonomilerinin sonucunda ortaya çıkan işgücü talebi nedeniyle Avrupa ülkeleri sığınmacıların çalışma yaşamına katılımları önünde engellemelere yoğun olarak gitmezken, artan sığınma baskısı ve ekonomik daralma süreci ile birlikte sığınma hakkı önündeki duvarın yükseltilmesine paralel olarak çalışma yaşamına katılımda zamanla engellenmiş ve sığınmacılara tanınan sosyal haklarda gerileme görülmüştür (Joly, 1995:496). Bu süreçte birlikte Avrupa'da büyüyen enformel ekonomik faaliyetlerinde gerekli alt yapıyı sağlaması sonucunda, sığınmacılar Türkiye'de olduğu gibi Avrupa'nın da kaçak ve ucuz işgücü talebinin karşılandığı kaynaklardan biri haline gelmişlerdir (Castels ve Miller, 2003).

Sonuç

Sığınmacıların çalışma yaşamına katılımlarının düzenlenmesi, konunun hassasiyeti de düşünülerek, ekonomik kaygılar çerçevesinde ele alınmamalıdır. Türkiye yüksek işsizlik oranlarının süreklilik sergilediği ve kaçak istihdamın yüksek oranlara ulaştığı bir ülkedir. Bu koşullar altında sığınmacıların çalışma yaşamına katılımlarının yasallaştırılması talebi büyük olasılıkla sosyal tarafların tepkisi ile karşılaşacaktır. Sığınmacıların çalışma yaşamına katılımlarının düzenlenmemesi veya kabaca yasaklanmasının sonuçları ise çoğunlukla temel insani değerlerin zedelenmesi sonucunu doğurmaktadır. Bu ikilemin nedenlerinden belki de en görünürü, ülkede istihdam olanaklarının yeterli olmamasıdır. Yüksek işsizlik oranlarının ve enformel emek istihdamının belirlediği işgücü piyasasında, görece güçsüz yabancıların çalışma yaşamına kaçak katılımlarının doğal sonucu olumsuz koşullarda, düşük ücretle çalışmadır. Sorunun en açık, en uzun vadeli ve temel çözümü ülke içi istihdam piyasalarının sığınma haklarını kullanan yabancıları da kapsayabilecek şekilde güçlenmesidir. Sorunun ortaya çıkmasının bir diğer nedeni Türkiye'de sığınmacılar ile ilgili yasal

düzenlemelerin yetersizliğidir. Türkiye'de sığınmacıların yasal konumlarındaki belirsizlik ile birlikte; bu toplumun birer üyesi olmamaları sebebiyle toplumsal dayanışma ağlarının dışında kalmaları, düşük ücretlere çalışmaya razı olmaları ve işverenlerin bu durumdan faydalanmaları kölelik seviyesinde ağır sömürü koşullarında çalışmalarına yol açmaktadır. Bu verilerin ışığında, yeniden yapılandırma sürecinde olan sığınma politikaları kapsamında sığınmacıların sosyal hakları düzenlenirken özel konumları dikkate alınmalıdır.

http://www.tempoergisi.com.tr/toplum_politika/04894/index.php

Sığınmacıların çalışma yaşamına katılımlarının en'gel- • lenmesinin ne Avrupa ülkelerinde ne Türkiye'de doyurucu bir açıklaması yoktur. Konuyla ilgili çalışan kuruluşlar sığınma başvurusu ardından geçen 6 aylık sürenin sonunda çalışmanın engellenmesinin anlamlı olmadığını belirtmektedirler (British Refugee Council, 2001). Sığınmacıların çalışma yaşamına katılımlarının engellenmesi doğal olarak bu insanların sığındıkları ülkede buldukları süre içinde geçimlerini yardımlar ile sağlayabilecekleri düşüncesini doğurmaktadır.

Sığınmacılara sağlanacak yaşamlarını ve temel ihtiyaçlarını karşılamaya yetecek sürekli yardım, kaçak çalışmayı engelleyebilecek bir politika olarak görülmemelidir. Bu yardım türü, kaçak çalışmayı kesin olarak engellemeyeceği gibi sığınmacıların yardımlara bağımlı bir yaşam sürdürmesi ile sonuçlanacaktır. Sığınmacıların kendi kendilerine yetebilirliklerinin ve toplumsal entegrasyonun sağlanması aşamasında çalışma kilit bir noktadır. Bu aşamada çalışma yalnızca gelir getirici bir faaliyet olarak görülmemelidir. Özellikle yetişkin bireyler için çalışmanın yaşamın önemli bir parçası olduğu unutulmamalıdır. Serbest piyasa koşullarında ve yüksek işsizlik oranlarının sonucu olan baskı altında, Türkiye'de yaşamlarını sürdüren sığınmacıların çalışma yaşamına katılımları yasallaşsa bile, çalışma yaşamına katılımlarının önünde ciddi engeller çıkması olasıdır. Günümüzde, sığınmacıların çalışma yaşamına katılımları ile ortaya çıkan sorunlar çalışma yaşamına katılımın düzenlenmemiş olmasının sonucudur. Koruyucu düzenlemelerin yapılması ve etkili sosyal politika önlemlerinin alınması sorunun çözümü aşamasında önem taşımaktadır. Alanda geliştirilecek sosyal politika önlemlerinin kurgulanmasının önünde ciddi engeller vardır. Bunlardan belki de en önemlisi, konuyla ilgili çalışmaların kısıtlı olmasıdır. Yazılı basına yansıyan birkaç haber, uzman gözlemleri ve konuya değinen birkaç bilimsel makale dışında konu şimdiye kadar araştırılmamıştır.

Kaynakça

- Abadan-Unat N., (2002), **Bitmeyen Göç Konuk İşçilikten Ulus-Öte-si Yurttaşlığa**, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Bilge G., (2001), **Türkiye'de Sığınmacılar ve BMMYK'nin Rolü**, Sığınma Hakkı ve Mülteciler içinde; İltica Hakkı ve Mülteciler Atölyesi Ankara, 24-26 Mart 2001, ed. Bülent Peker, Ankara: İnsan Hakları Derneği İşletmesi Yayını
- British Refugee Council, (2001), **Refugee Employment in Europe**
- Castels S., Miller M.J., (2003), **The Age of Migration**, Palgrave Mac-Millan Press, Londra
- Ertan V., (2001), **Sığınmacıların İnsan Hakları: Van Deneyimleri**, Sığınma Hakkı ve Mülteciler içinde; İltica Hakkı ve Mülteciler Atölyesi Ankara, 24-26 Mart 2001, ed. Bülent Peker, Ankara: İnsan Hakları Derneği İşletmesi Yayını
- içduygu, A. (2003), **Irregular Migration in Turkey**, Cenevre: IOM
- Joly D., (1995), **Whose Protection? European Harmonization on Asylum Policy**, Cambridge Survey of World Migration içinde, ed. Robin Cohen, Cambridge: Cambridge University Press
- Koser K., (1998), **Out of the Frying Pan and into the Fire: A Case Study of Illegality Amongst Asylum Seekers**, The New Migration in Europe içinde, ed. Khalid Koser, Helma Lutz, Londra: MacMillan Press
- Kutlu Z.Ü., (2002), **Turkey as a Waiting Room: Experiences of Re-fugees in Turkey**, yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara: ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Miller M.J., (1995), **Illegal Migration**, Cambridge Survey of World Migration içinde, ed. Robin Cohen, Cambridge: Cambridge University Press
- Stalker P., (1997), **The Work of Strangers: A Survey of International Labour Migration**, Cenevre: International Labour Office
- UNHCR, (2003), **2003 Global Refugee Trends**, Cenevre: UNHCR

* A.Ü. S.B.F. Çalışma Ekonomisi ve Endüstri ilişkileri Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi

VAKIF HABERLERİ

Tıp Fakültesi Öğrencileri Vakıf Eylemlerimizi Tanıyor

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi 2.sınıf öğrencileri Halk Sağlığı stajları çerçevesinde toplum içine (alana) çıkıyorlar; topluma hizmet eden kuruluşları tanımaya çalışıyorlar. Aktif eğitim yöntemi bu.

Bu uygulamalar ile öğrencilerin; çocuk, adölesan (yeni yetme), erişkin, kadın ve yaşlılara yönelik sağlık hizmeti sunan değişik birim-kurumları ve görevlerini tanımlama, toplumun nüfus yapısını tanıma ve ortaya koyma, demografik yapıyı değerlendirme, birinci basamakta tutulan ana çocuk sağlığı ile ilgili formları tanıma, işlevlerini kavrama ve doldurma, hastane kayıtlarını tanıma, işleyişi izleme, arşiv kayıtlarını izleme hedeflerine ulaşması istenmiştir.

Tablo: Dönem 2 Alan Uygulamalarının Modüllere ve Ziyaret Edilen Birimlere Göre Dağılımı (2003-2004)

MODÜL	ALAN UYGULAMA YERLERİ	MODÜL	ALAN UYGULAMA YERLERİ
Modül 1 Çocuk olmak	• A.Ü.T.F.Tıbbi Biyoloji ve Genetik AD. • A.Ü.T.F.Çocuk Sağlığı ve Hast. AD. Ped.Mol.Genetik BD. • A.Ü.T.F.Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları AD. Sosyal Pediatri BD • SHÇEK-Seyran bağları Kreş ve Gündüz Bakımevi • SHÇEK-Saray Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi	Modül 3 Bize neler oluyor	• SHÇEK-Altındağ Toplum Merkezi • SHÇEK-Yenimahalle Aile Dayanışma Merkezi • SHÇEK-Gazi Kız Yetiştirme Yurdu • FİŞEK Sağlık Enstitüsü
Modül 2 Kadın olmak	• SB. Çankaya 3 nolu AÇSAP • SB. Zekai Tahir Burak Kadın Hastanesi • A.Ü.T.F.Kadın Hastalıkları ve Doğum AD. infertilite Ünitesi • Büyükşehir Bel. Deri Zührevi Hast.Hastanesi	Modül 4 Yaşlı olmak	•A.U.T.F. Geriatri BD. Kliniği • A.Ü.T.F. Psikiyatri AD.-Alkol Üniti • SHÇEK-Kocatepe-Emekli Yaşlı Dayanışma Merkezi

Bu çalışmada, Vakfımızın eylemlerinin de tıp fakültesi öğrencileri tarafından tanınmasını sağlayan, **Prof. Dr. Arslan Tunçbilek, Yrd. Doç. Dr. Deniz Çalışkan, Dr. Bedriye Öncü ve Prof. Dr. Emine Zinnur Kılıç** ve bizi tanıma çabasına giren sevgili genç kardeşlerimize teşekkür ederiz.

Genel olarak katılım oranı Modül 1 için %87,4 , Modül 2 için %80,3 , Modül 3 için %88,3 ve Modül 4 için %62,0'dir. Genel katılım oranı 17 birim için %80,0 olarak gerçekleşmiştir. En düşük katılım oranı son modülde olmuştur.

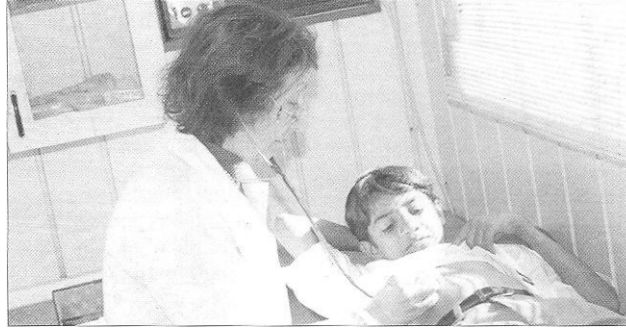
Öğrencilerden ziyaret edilen çeşitli kurumlardan birini seçmeleri ve bunun için rapor hazırlamaları istenmiştir. 7 öğrenci (%5) Vakfımızı seçerek raporunu çalışmalarımız üzerine hazırlamıştır.

Öğrenci geri bildirimlerinde sorulan kurumumuz ile ilgili 3 soruya gelen yanıtların dağılımı şöyledir:

- Bu kurumu tekrar ziyaret etmek isteme (% 29,2)
- Mezun olunca bu sağlık kurumunda çalışmak isteme (% 13,6)
- Alan çalışmasında böyle bir kurum ziyareti yapmanın yararı (% 59,4)

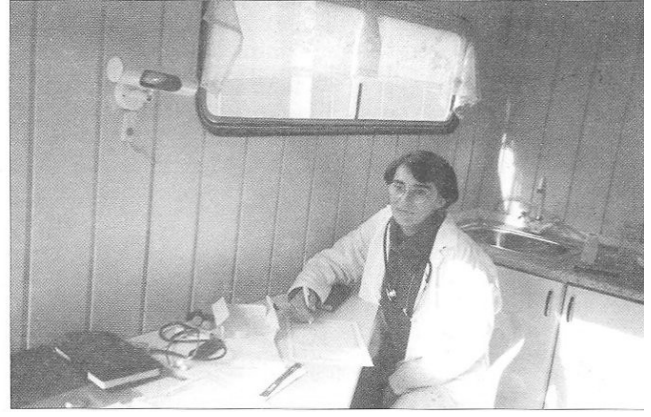
Bu oranlar bizi çok etkiledi (Kaldı ki en yüksek katılımın sağlandığı modül olmasına karşın; bizi ziyaret etmeyen %10'luk bir öğrenci kesiminden bizimle ilgili olumlu izlenimler beklenemezdi). Tıp Fakültesi 2.Sınıf öğrencilerinden üçte biri, kendi dünyalarından çok farklı olan bu Fişek Enstitüsü'nün Ostim'deki Ortak İş Sağlığı Güvenliği Hizmet Birimi'ni yeniden görmek istiyor. Belli ki, kafalarında daha soracakları çok soru, gözlemek istedikleri daha çok ayrıntı var. Bu düşünceye katılmasa da, geri kalan genç hekimlerin yarısı, Fişek Enstitüsü'nün sağlık güvenlik biriminin gezilmiş olmasını eğitim açısından yararlı bir adım olarak görüyor. Hele uzmanlaşma ve daha yüksek gelir elde etme eğiliminin yüksek olduğu tıp sektöründe, her on genç hekim adayından birinin bizimle çalışma isteğinde olması çarpıcı. Bu, insana yardımcı ülkü edinmiş gençlerimize seçenek ve olanak sunulmadığının; onların hep basma kalıp çözümlere ve özellikle de beyingöçüne yönlendirildiğinin açık kanıtı. (Onun için Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nin eğitim programı içerisinde böyle bir pencere açması yaşamsal bir önem taşıyor) Genç hekimler için işte seçenek: Gereksinme içerisinde insanlara yardım etmek istiyorsan, yeteneklerini ve gücünü onlardan yana kullanmak istiyorsan modelleri tanıman ve örnekleri çoğaltmayı hayal etmen gerek, işte bu gençler bunu yaptılar...

Bu bize gelecek için umut veriyor; gençlerimizin beyinlerini göç etmekten, küstürülmekten ve günlük geçim kaygılarından koruyabilirsek, onlar topluma önemli katkılarda bulunacaklar. Toplum aklını başına toplamalı, kendi sağlığını korumak için, önce gençlerini korumalıdır. Fişek Enstitüsü'nün "KOBİ'ler için ürettiği model" konusunda genç hekim adaylarının değerlendirmelerini incelediğimiz zaman, konunun özünü ne güzel yakaladıklarını ve içlerinde onları hekim olmaya iten heyecanların kıpırdandığını görüyoruz.

ÖĞRENCİLERİN KURUM İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

- Bir sürü sıkıntının bulunduğu sağlık sistemimizde gönüllü olarak yapılan ve başarılı olan faydalı bir hizmet.
- Yürüyen kliniklerle iş yerine getirilerek yerinde muayene yapılmaktadır. Kişiyi işyerinin şartlarına göre değerlendirmeleri daha yararlı olur böylece.
- Çocukların çalışmalarının nedeni ve sonuçları üzerine düşünülüp, bir takım çalışmalar yapıldığı için ilginç bir kurum.
- Kurum çok önemli bir hizmet sunuyor. Hizmet sunulan insanlar için gerçekten çok değerli bir yeri olan bir hizmet veriliyor.
- Türkiye de çalışan çocuk sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Küçük yaşlarda üzerine birer yükten dolayı çoğunun sağlık kurumu çok iyi değil. Bu tür kuruluşlar sayesinde az da sağlık hizmetine ulaşıyorlar.

- 22 yıl boyunca bu kurumun gönüllü hizmet vermesine çok şaşırdım. Sanayide çalışan çocuklara önem vermeleri, onları gözetimlerinde bulunmaları güzel. Koruyucu sağlık hekimliği açısından çok önemli bir yer.
- Türkiye de üzerinde çok fazla düşünülmeyen özellikle sağlık konusunda küçük sanayi çalışanlarının böyle bir hizmetten ve çeşitli olanaklardan yararlanması güzel. Toplumda böyle insanların varlığını öğrenmemiz duyarlılık açısından önemli.
- Bu hizmeti sunmak yerine ulaştırabilmek çok zor bence ama çok inançlılar ve çok yerinde çalışmalar yaparak bu insanlara ulaşabiliyorlar. Türkiye de olması gereken bir kurum.
- Kesinlikle herkeşe örnek olması gereken, hayal deyip kolaya kaçırdığımız için bizleri utandırması gereken örnek bir kurum.
- Kurum, birinci basamakta işçilere sağlık hizmeti verilmesi açısından oldukça önemli bir yere sahip kurum sayesinde işçiler koruyucu sağlık hizmeti alıyorlar. Ay rica işçilere ve işverenlere daha iyi ve sağlıklı çalışma koşulları sağlamak amacıyla eğitim veriliyor. FİŞEK işçilerin çalışma ortamlarına yakın bir yerde kurulmuş olması nedeniyle çalışanlara sağlık problemleriyle ilgili olarak anında tedavi olabilmeye imkanı veriyor, böylece

- uzun süreli iş gücü kaybının da önüne geçiliyor.
- Kurumda sunulan hizmet çok önemli. İşçiler zaman kaybı olmaksızın bu kurumda çözülebilecek sorunlarını gideriyorlar. Bu hem işçinin çabuk sağlık hizmeti almasını sağlıyor, hem de işgücü kaybını aza indiriyor.
- Bu kurumun ve sunulan hizmetin gerçekten çok gerekli ve yararlı olduğunu düşünüyorum. Kurum sadece sağlık hizmeti vermekle kalmıyor işçilere kendilerine zaman ayırmaya, dinlenmeye dair de çeşitli aktiviteler düzenliyor verilen sağlık hizmeti ile iş gücü kaybı engelleniyor. Kurumu yaptığı etkinliklerle çok başarılı buldum.

- Vakfın hizmetleri işçi sağlığı ve toplum sağlığının devamı, korunması ve hastalıkların tedavisi açısından ,yaşam kalitelerinin artırılması açısından çok önemli,Hizmet en güzel şekilde, profesyonelce sunulmaya çalışılıyor.
- Verilen destek arttırmak devam etmesi gerektiğini düşünmüyorum, şuan verilen hizmetlerle Türkiye şartlarının oldukça üstünde olduğundan bu şekilde devam etmesi bile oldukça büyük bir başarı olduğunu düşünüyorum.
- Kurumda zor koşullara rağmen özverili hizmet veriliyor.
- Türkiye de bu tip hizmet veren bir kurum olduğunu bilmiyordum. Küçük işyerlerindeki çalışanların sağlık güvenliğinin sağlanması için yapılanlar ve küçük yaşlardaki çalışanlar için yapılan projeler oldukça ilgi çekici.
- İş ve işçi sağlığı aslında çok önemli. Sanayi alanında kalkınmanın belki de ilk şartı işçi sağlığının işçi sağlığının kontrol edilebilmesi. Böyle bir kurumun sayesinde belki de hiç sağlık hizmetine ulaşamayacak kişilerin yararlanması sağlanıyor. Koruyucu sağlık hizmeti sayesinde hastanelere yığılmalar da azalacak ve çok fazla zarar görmeden kişinin o işi bırakması gerektiğini vurgulamak açısından çok önemli.
- Çok ihtiyaç duyulan bir hizmet sunuluyor. Devletten hiç bir yardım almadan ayakta durabiliyor. Çok yararlı olduğunu düşünüyorum.
- Çocuk emeği üzerine çalışmalar yapılıyor. Çocukların güvenli ortamlarda çalışmaları sağlanırken uzun vadede çalışma şartlarının düzeltilmesi ve çalışma yaşının yükseltilmesi için çalışmalar yapılıyor işçi sağlığı konusunda kesitli imkanlarla uzun yıllardır büyük başarı elde etmiş bir kurum.
- Devletten herhangi bir yardım almadan ayakta duran bir kurum iş verenlerle anlaşma yaparak çalışan kişilerin sağlık kontrollerini yapıyorlar. Böylelikle çalışanların hastanede sıraya girerek uzun süre beklemesine gerek kalmıyor. Çok yararlı bir hizmet olduğunu düşünüyorum.
- Açıkçası çok başarılı bir sistemi yürütmektedirler. Hem yetişkin işçilerin sağlığı açısından risk grubu olarak seçilip onlara daha özenli hizmet verilmesi oldukça önemli. Çünkü onlar bir çevresel etmenlere oldukça duyarlılar yanı sıra bu kurumun genç kızların bir şekilde sosyalleşme sosyalleşmesine katkıda bulunması da gençlerin hem de işçi sağlığı açısından çok yararlı.
- Çocuk emeği üzerine çalışmalar yapılıyor. Bu bence çalışmak zorunda olan çocukların daha iyi şartlar altında çalışmalarını sağlama konusunda çok önemli. Ayrıca işverenlerin önemseydiği ve imkanlarının el verdiği ölçüde işçilerinin sağlık kontrollerinin yapılmasını bu kurum aracılığıyla sağlaması da işçi verimi ve sağlığı açısından son derece önemli. Bu kurumun sunduğu hizmetler çerçevesinde,yaptıkları işi severek önemseyerek ve itina ile yaptığını düşünüyorum.
- İlk başta buranın gerekli bir kurum olduğunu düşündüm. Hala da böyle düşünüyorum. Fakat sigortanın zorunlu olduğu şartlarda işverenlere bu sağlık hizmetini vermeye ikna etmek çok zor olmalı cesur bir kuruluş bence çocuk çalışmaları ile düşündükleri de çok doğru.

VAKIF HABERLERİ

Barış... Resim... Genç Kız Evi...

BARIŞ :

10-14 Aralık 2004 tarihinde Lucknow-Hindistan'da düzenlenen Uluslararası Birlik ve Barış Sempozyumu'nda Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı, barış dostlarının arasındaydı. 83 ülkeden gelen yüksek yargıçlar ve sivil toplum temsilcileriyle birarada, barışı bozan etmenlerin üzerinde durduk; dünya parlamentosunu düşledik.

Oya Fişek, "**çalışan çocuklar ile barış**" olgusunun üzerinde dururken; A. Gürhan Fişek, "**sosyal güvenlik ve barış**" olgusunu tartıştı. Dostluklar gelişti; kültürlere ve kimliklere saygı; eşitlikçi yaklaşım ve gelecek düşü paylaşıldı. Sempozyuma ev sahipliği yapan Montessori Okulu, çok yönlü ve çok ödüllü bir okul. 29.000 öğrencisi ile Guinness Rekorlar Kitabına girmiş; yürüttüğü barış eğitimi ile UNESCO 2002 Barış Eğitimi Ödülü'nü almış.

ilk ayak basışta, herkesi büyük bir coşku ve içtenlikle karşıladılar; ama Türk temsilcilere yapılan ayrıcalıklı yaklaşım kısa bir süre sonra anlaşıldı. Çünkü o ay bütün okulun sınıf panolarını Atatürk'ün resimleri ve sözleri süslüyordu; Atatürk haftasını kutluyorlardı. Anaokulundan Üniversiteye kadar tüm aşamaları barındıran bu okulun, üç büyük salonundan birinin adı da Atatürk Salonu'ydu. "**Barış ve Atatürk**" adlarının bu denli birlikte anılması, onu ne denli iyi anladıklarını ve özümstediklerini gösteriyor.

Atatürk'ün iki sözü onları çok etkilemiş ve okulun her köşesinde sıklıkla karşılaşıyor:

- Yurtta barış, dünyada barış.
- Bir adam çok şeyi değiştirebilir.

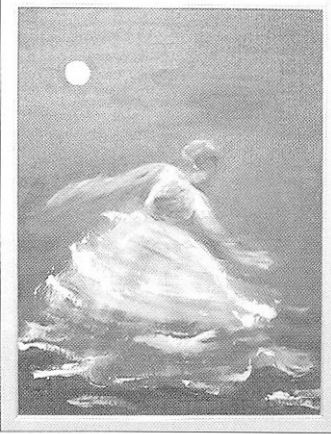
Bu sempozyumu düzenleyenlerin bir düşü var bizlerle paylaştıkları: Birlik ve Barış içindeki yeni dünyayı yönetecek Dünya Parlamentosu'nu yüksek yargıçlardan (bizde Anayasa Mahkemesi) oluşturuyorlar. Bunu denetleyici ve öneri üretici bir kademe olarak sivil toplum kuruluşları forumu geliyor. Hepsinin altında (ama gelecekte belli ki üstünde) bir çocuk parlamentosu var. işte her üçünü de bu sempozyumda gördük. İlk

ikisi gerçekten geniş bir uluslararası katılımı gerçeğe dönüştürmüştü. Çocuk Parlamentosu ise, henüz yerel ölçekteydi. Ama gelecek yıl için planları buna da uluslararası bir karakter kazandırmak. Çocukların oluşturdukları "örnek" dünya parlamentosu ve tüm dünya bayrakları altında yer alan çağrılar ve gösteriler bir canlılık işaretiydi.

Sempozyum çerçevesinde bir de uluslararası barış müzesi oluşturuldu. Vakfımızın "**Çalışan Çocuklar Fotoğraf Albümü**" ve bazı CD'leri de bu müzede yer aldı.

Bu Sempozyum dostlukları arttırdığı gibi, paylaşılanları da çoğalttı. Herkesin bir diğerinin eylemine saygılı yaklaşımı ve öğrenme isteği çok belirgindi. Okul öğrencileri her yerdedi. Çalıştayların ya da genel oturumların yapıldığı salonlarda; yollarda. Gerçekten de web istatistiklerimiz, Sempozyum sürecinde ve sonrasında, ziyaretçi ülke sayısında bir artış gösteriyordu.

RESİM :

Her yıl kasım ayını sağlıkçı ressamalara ayırmak artık gelenek haline geldi. Bu yıl, 7.kez sağlıkçı ressamları ağırlıyoruz. Bu serginin düzenlenmesinde yıllardır bize **Dr. Başak Soyluoğlu** yardımcı oluyor; kendisine katkılarından ötürü teşekkür ediyoruz.

Prof. Dr. Nusret H. Fişek Bilim ve Sanat Ortamı'nda açılan sergiye, bu yıl, şu sağlıkçı ressamlar katıldı:

Alper Çanga, Başak Soyluoğlu, Fatma Çokyücel, Gürsel Koç, Hakan Karaçay (Ahşap Oyma), **İclal Karaçete, Ömür Demirezer, Rana Güven, Sema Efe, Sevgi Sönmezer, Sevim Ürgen, Şebnem Eren, Şerefür Öztürk, Tuncay Özdemir, Zeliha Akdemir, Zeynep Erdem.**

Onlara da teşekkür borçluyuz, büyük bir coşkuyla işledikleri duygularını bizlerle paylaştılar. Ellerine sağlık. Gelecek yıl yeni ürünlerle yeniden buluşmak dileğiyle onlara hoşçakal dedik ve bu kez **Hamide Çetin'in** birbirinden güzel resimleri ile buluştuk. Hamide Çetin, aralık ayında bilim ve sanat ortamımızın konuğuydu. Ellerine sağlık, renk ve imgelerle bizi doyurdukları için Sn. Hamide Çetin'e de teşekkür ediyoruz.

GENÇ KIZ EVİ HAZIRLIKLARI :

Çocuk hakları belgeleri, haklar bakımından cinsler arasında ayırım olamayacağını söylüyor. Bizlere sorsanız, erkek ve kız çocuklarımızı aynı derecede sevdiğimizi söyleriz. Kadınları yüceleştirir bunun gerekçesi olarak da onların "ana" olduklarını, "başımızın tacı" olduklarını söyleriz. Ama "onların yeri soframızda ökümüzde sonra" geliyor. Ama onların eğitim görmeleri için hiç de kolaylık göstermiyoruz. Onlar elmanın yarısı; ama kendileri ne elmadan yiyebiliyor, ne de nimetleri paylaşabiliyorlar. Kendilerine verilenle yetinmiyorlar. Ama bu yetinme, bu boyuneğış ve bu ayrımcılık, onlara pahalıya mal oluyor. En önemlisi, kendilerini geliştirme ve toplumun eşit haklara sahip üyesi olma olanağını yitiriyorlar. Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı olarak hep adaletsizliklere karşı olduk. Bu adaletsizlikleri aşmak, yarının Türkiye'sinin bugünkünden daha iyi olmasını istedik. Buna ulaşmak için de, nereye dokunmak gerektiğini hep araştırdık; hep düşündük.

Gözlemlerimiz ve deneyimlerimiz bize genç kızların çok önemli bir kaldıraç noktası olduğunu gösteriyor. Onun için, yaşamlarını kolaylaştırmak, eğitimlerini sürdürmelerini, dünyayı tanımalarını, az da olsa dünya nimetlerini

tatmalarını, tek başlarına değil birlikte hareket etmelerini istiyoruz. Onların daha üst eğitim basamaklarına çıkabilmeleri için annelerinin de becerilerini geliştirmelerine ve sergilemelerine yardımcı olmak istiyoruz.

Bütün bunlar, yarını, bugünkünden güzel olmasını; çocuklarımızın bugünkünden daha güzel bir ülkede yaşamalarını sağlamak için...

Ankara'nın gökdelenlerle ve lüks apartmanlarla dolu Büyük Esat - Uğur Mumcu Caddesi'nin hemen dibinde; Vedat Dalokay Bulvarı'nın sağ ilerisinde Türküzü-Boztepe Mahallesi var. Gözleri ışıl ışıl parlayan; meraklı, kendini geliştirmek ve yeni dünyaları keşfetmek için yerinde duramayan çocukları olan bir mahalle. Genç Kız Evi'mizi orada açtık. Açtık sözcüğü burada yetersiz; çünkü açtırıldı. Daha hazırlıklar tamamlanmadan, çocuklar kapıya dayandılar. Sorular sorular bitip tükenmeyen.

Burada ne yapacaksınız, bizi ne zaman içeriye alacaksınız, daha bekleyecek miyiz, hadi hadi hadi....

Sonunda bu kadar yüklenmeye kapılar dayanmadı; çocuklar içeride.. Kitaplarla, bilgisayarlarla, oyunlarla içice. Haydi söyleyebilirsen, bugün gidin de yarın gelin deyin. Ne mümkün?! Sonunda genç kızlar, genç kız evini açtılar bile.

Şimdi başta Sibel ve Nazlı abaları olmak üzere bir çok gönüllümüz her gün Genç Kız Evi'mize taşıyor. Kar, yağmur, yokuş dinleyen kim? Varsa çocuklar, yoksa çocuklar. Anneleri ile yaptığımız toplantıda ve üretim gününde, aynı heyecanı ve işbirliği çabasını annelerde de görüyoruz. Çok mutluyuz ve umutluyuz.

VAKIF HABERLERİ

Nesin Vakfı'ndan Mektup. Aralık 2004

Nesin Vakfı
PK 5 ÇATALCA - İSTANBUL

Sevgili Dostlar,

Öncelikle, Nesin Vakfı çocukları ve çalışanları adına ve elbette kendi adıma tüm dostlara yeni yıl için en iyi dileklerimi sunarım.

Felaketten muaf bir yıla da razıyız...

Her yıl olduğu gibi bu yıl da Nesin Vakfı'nda büyük bir şölen yapacağız.

Yumurtadan büyüttüğümüz hindilerimizi yiyeceğiz.

(Ben üzülüyorum ama çocuklara çaktırmıyorum.) iyi semirdiler yıl boyunca. Gece yarısından sonra da sabaha kadar dans edeceğiz. Çocuklar rahat eğlensinler diye ben şölen den bu yıl da erken ayrılacağım.

Vakıf gençlerimizden Süleyman'la Emine artık kendi kanatlarıyla uçuyorlar.

Süleyman resim bölümünü bitirdi, grafik stajı gördü, askerliğini yaptı.

Emine dramaturji bölümünü bitirdi. Daha nicelerine...

Yeni katılımlarla çocuk sayımız 39 oldu.

Çocuklarımızın dağılımı şöyle:

Anaokul 2, ilkokul 14, Orta 7, Lise 3, Üniversite 7, Kurs 3, Çalışan 2, Almanya'da gönüllü 1.

Ücretli çalışan 21. Tam zamanlı gönüllü 6, Yarızamanlı

gönüllü 10 kusur.

60 kişilik bir orduyuz yani...

Aylık giderimiz 30 milyar, ve eğitimden, sağlıktan ve uygarlıktan ödün vermeden bunun altına inemiyoruz.

Gelirimizin 1/6'si Aziz Nesin'in eserlerinin telifinden, 1/6'si gayrimenkullerimizden. Düzenlediğimiz etkinliklerin, çiftliğin, seramik, kitap ve takı satışlarımızın da geliri var. Aşağı yukarı yüzde elli de bağışlardan geliyor.

Sağolun.

Geçen yılımız maddi açıdan pek kolay geçmedi.

Sizlere bu kanalla bir iki kez çağrıda bulunmak zorunda kaldım. Bu çağrıyı yapmak da kolay olmadı.

Artık Nesin Vakfı'na kredi kartıyla internette bağışta bulunabilirsiniz.

iki yıl gibi bir zamanımızı almış olsa da en sonunda başladık:

www.nesinvakfi.org

Hesapta, yeni kurduğumuz çiftliğin geçen yıl 15 milyar gibi bir zarar etmiş olduğu

görünüyorsa da bunun yarısından fazlası altyapıya gitti. Çiftliğimiz sayesinde

doğal ve sağlıklı besleniyoruz, ki bunun bizim için önemi yaşamsal boyutta. Seneye çiftliğin kesinlikle kendi kendini

yaşatması gerekiyor. Bu yılki zarar ise daha yeni başlamış olmamızdan kaynaklanıyor.

Mercedes'i üzümlere elden çıkarmak zorunda kaldık. Ayakta duracak hali kalmamıştı. Nesin Vakfı'na süt vereceğim, buzağı doğuracağım diye uğraştı durdu yaşamı boyunca. Heykeli dikilecek bir inekti, dikeceğiz de. Bu arada çocuklarımızdan Cayan heykel bölümünde okuyor.

Vakfın hayvan çeşidi (ve sayısı) gün geçtikçe artıyor: inek, koyun, keçi, tavuk (cins cins), sülün, tavuskuşu, ördek, hindi, güvercin (hani su havada takla atan paçalılardan), tavşan. Yakında arıcılığa da başlamak istiyoruz.

Seramik atölyemiz bağımsız bir birim oldu. Kendi giderini kendi çıkardığı gibi kâr da ediyor. Bundan böyle tabak çanak gibi sıradan şeyler değil, sanat eserleri üreteceğiz. En önemli yenilik kurduğumuz yayınevi. Nesin Yayınevi 2005'te faaliyete geçiyor. Aziz Nesin'in 10 öykü kitabını bastık. Vakıf çocuklarıyla imece usulü çalışıyoruz. Kitapları ucuza malederek ucuza satışa sunmaya çalışıyoruz. Birkaç yıla kadar Aziz Nesin'in tüm kitaplarını yayımlayacağız.

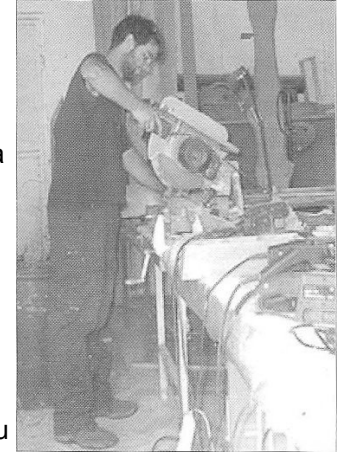
Internet sitemiz www.nesinyayinevi.com. Yayınevi kurmanın tehlikeli bir iş olduğunu biliyorum. Ama hayat koşulları bizi buna zorladı. Başarmaya

mecburuz. Bizim başarısızlığa ne hakkımız var ne de tahammülümüz. Girdiğimiz her işten başarıyla çıkmalıyız. Bugüne dek hiç önemli bir başarısızlığa uğramadık. Aklimız ve çalışma şevkimiz sayesinde...

Bir kez daha yeni yılınızı kutlarız.

Sevgiler, saygılar.

Ali Nesin

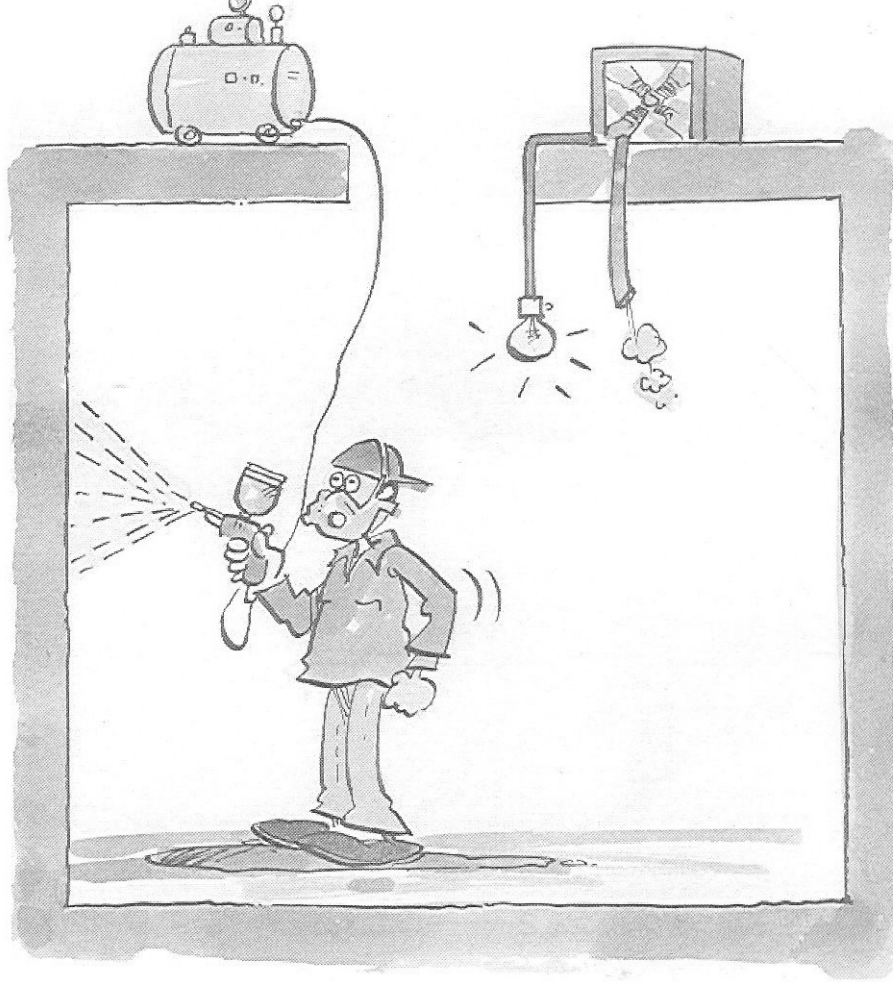

BULMACA
İKİ DAKİKA DÜŞÜN
Tehlikeyi tanıyalım
Püskürtme Boya Kullanımı

Mustafa TAŞYÜREK*

(mustafatasyurek at fisek nokta org nokta tr)

Durum : işçi boya tabancası ile yer altındaki çukurlardan birinin iç yüzeyini boyuyor. İşçinin bu çalışma sırasında karşılaşılabileceği tehlikeyi tanımlayabilir misiniz ?

Neler Olabilir ?

1. Koruma altına alınmadığı için ampulden sıçrayacak bir kıvılcım boya içindeki organik solventten çıkan gazı tutuşturup patlamaya yol açabilir.
2. Fandan gelen hava yetersiz olabilir ve boyamayı yapan kişi oksijen azlığı nedeniyle bayılabilir.
3. Çukurun ağzı kapatılmadığı için civardan geçmekte olan biri, dikkat etmediği takdirde çukura düşebilir.
4. İşçi tabancayı kullanırken hortumdan çektiği için kompresör çukura düşebilir.
5. Boya içindeki organik solvent zehirleyici olabilir.
6. Çıplak ampule dokunulduğu takdirde elektrik şokuna maruz kalınabilir.
7. Boyamayı yapan kişi uygun güvenlik gözlüğü takmamış; gözleri tahriş olabilir.

Ne Yapmalı?

(Yanıtı 15. sayfada)